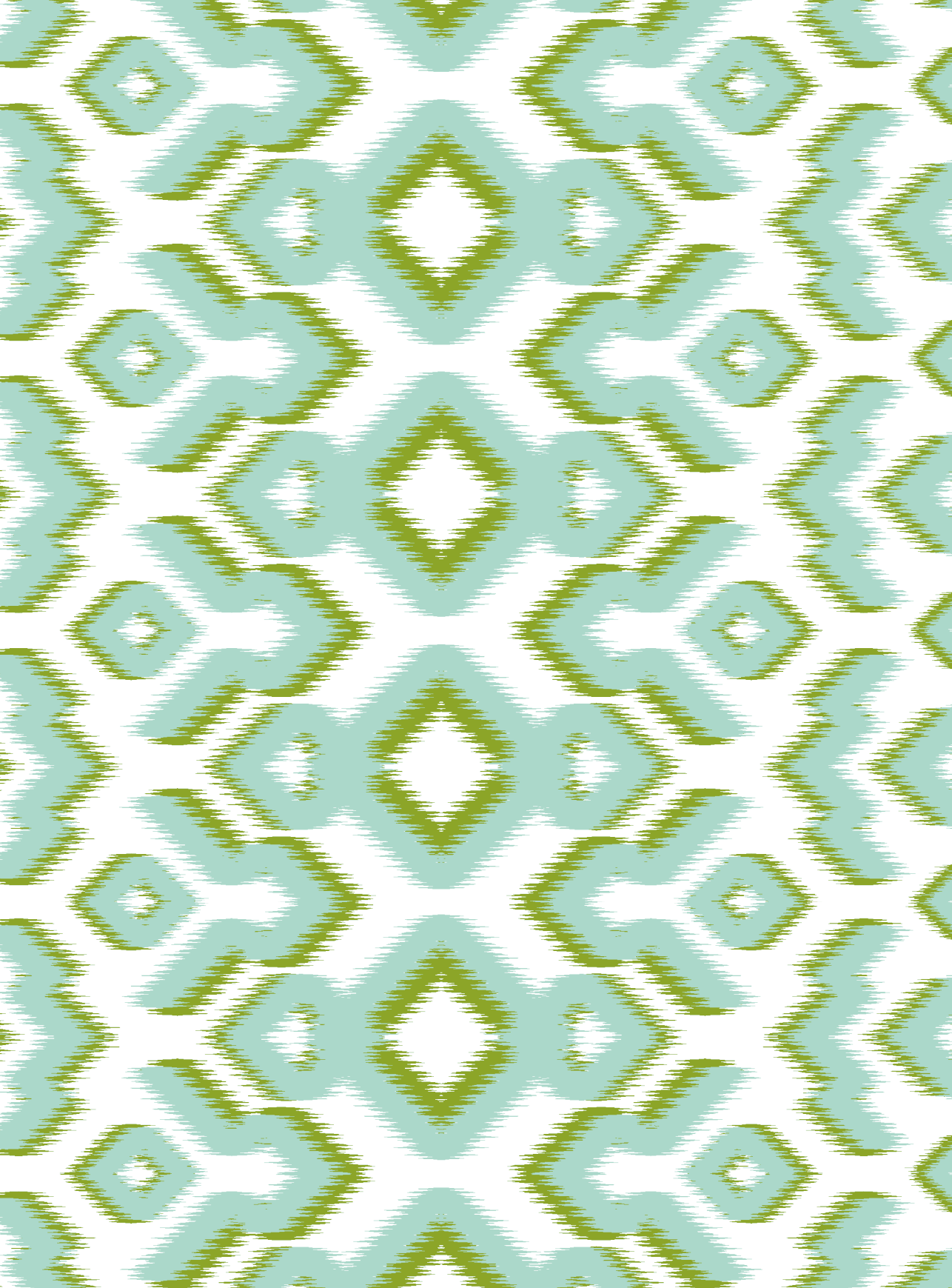

Houd je erfgoed levend

INDISCH, MOLUKS, PAPUA
EN PERANAKAN IMMATERIEEL
ERFGOED IN NEDERLAND

**Houd je
erfgoed
levend**

”

De steun van deze regeling benadrukt het belang om stemmen te versterken die lange tijd gemarginaliseerd zijn geweest.

Dagmar Rijgersberg, De zoektocht naar Tusadiah

Videostill uit De zoektocht naar Tusadiah. Beeld: Dagmar Rijgersberg

Jongeren tijdens het Nongkrong festival. Foto: Kirsten van Santen

Inhoud

Voorwoord Marieke van Schijndel	9
Immaterieel erfgoed: beleving en emotie Dunja Colman	10
Keuzes maken Het belang van een onafhankelijke adviescommissie	17
Ondersteunde projecten in woord en beeld	18
De adviescommissie aan het woord Liane van der Linden in samenspraak met de adviescommissie	
• Van wezenlijk belang voor het heden	18
• Verschuivende perspectieven	46
• Weten vanwaar	62
• Erkennen, bevragen en loskoppelen	80
• Doorbreken van stereotypen en taboes	90
• Ruimte maken en gezamenlijk vullen	102
Je erfgoed levend houden: hoe doe je dat en waar leidt dat toe? Anna Elffers	121
BIJLAGEN	
Infographic	130
Overzicht van alle aanvragers en projecten	136
Welk ritueel wil jij bewaren?	144

Voorwoord

Toen in 1945 de Tweede Wereldoorlog in Zuidoost-Azië ten einde kwam, betekende dat voor veel inwoners van het toenmalige Nederlands-Indië echter nog geen vrijheid en wederopbouw. Integendeel, er brak een lange periode aan van onzekerheid, geweld, onafhankelijkheidsoorlog, dekolonisatie en repatriëring. Tussen 1947 en 1968 vertrokken ruim 300.000 mensen naar Nederland.

De effecten van deze volksverhuizing, die voor velen eindigde met een koude ontvangst in barakken of contractpensions, zijn generaties later nog steeds voelbaar en zichtbaar, in intergenerationele trauma's, maar ook in film, muziek, taalgebruik en natuurlijk de populaire Aziatische eetcultuur.

In de afgelopen decennia werd het steeds duidelijker dat deze Indische, Molukse, Papua en Chinees-Indonesische gemeenschappen meer publieke erkenning verdienen voor deze bewogen geschiedenis. De Nederlandse overheid stelde daartoe financiële steun ter beschikking via Het Gebaar (1998-2007) en de Collectieve Erkenning Indische en Molukse Gemeenschappen (sinds 2018).

Ter gelegenheid van de viering van '75 jaar vrijheid' in 2020 stelde het kabinet extra middelen beschikbaar om deze collectieve erkenning te benadrukken. Uit gesprekken met vertegenwoordigers van de gemeenschappen over de besteding van deze middelen bleek dat er, naast maatschappelijke thema's, grote behoefte was aan het zichtbaar maken van de rijke culturele tradities.

Vfonds ondersteunt al jaren organisaties die zich inzetten voor het verbreden van kennis over de Tweede Wereldoorlog in voormalig Nederlands-Indië en de nasleep daarvan. De behoefte bij vooral jonge makers met deze wortels om met het eigen culturele erfgoed bezig te zijn, konden wij dan ook onderschrijven. Toen het ministerie van VWS Vfonds vroeg om naast de lopende regelingen een tijdelijk programma over immaterieel erfgoed vorm te geven, hebben we deze uitnodiging enthousiast aangenomen.

Houd je erfgoed levend - Versterking immaterieel erfgoed van Indische, Molukse, Papua en Peranakan gemeenschappen in Nederland is de formele titel van de regeling. De enorme respons uit de gemeenschappen, de diversiteit aan projecten en de grote creativiteit die het programma heeft opgeroepen is inspirerend. Dit erfgoed leeft als nooit tevoren. Het toont wederom hoe belangrijk het is om in contact te staan met je geschiedenis en erfgoed om het complexe heden beter te begrijpen.

En dat is precies waar immaterieel erfgoed om draait; het is een doorlopende uitwisseling waarmee beoefenaars, makers en initiatiefnemers het erfgoed *levend* houden. We hopen daar een waardevolle bijdrage aan te hebben geleverd.

Marieke van Schijndel
Directeur Vfonds

Immaterieel erfgoed: beleving en emotie

INLEIDING DOOR DUNJA COLMAN

Immaterieel erfgoed. Wat is dat eigenlijk? Wie bepaalt wat wel of geen immaterieel erfgoed is? Gaat het alleen over ontastbare zaken als tradities, sociale gewoonten, volkscultuur, rituelen en culturele bezigheden? En wat betekent erfgoed voor gemeenschappen die niet al generaties lang op dezelfde plek leven maar door migratie hun erfgoed hebben meegenomen en aangepast aan de nieuwe omgeving? Is het migratieverhaal, oorlogsverleden of intergenerationeel trauma binnen een familie bijvoorbeeld ook immaterieel erfgoed?

Vanaf de lancering van de regeling 'Houd je erfgoed levend' werden we bedolven onder dergelijke vragen en persoonlijke ontboezemingen. Het woord 'erfgoed' maakte veel los bij mensen uit de Indische, Molukse, Papua en Peranakan gemeenschappen. In de vele gesprekken die het projectteam voerde tijdens live bijeenkomsten in het land, spontane telefoontjes en de vele spreekuren, viel dan ook één ding op: voor gemeenschappen met een relatie tot voormalig Nederlands-Indië is erfgoed, materieel en immaterieel, een diep persoonlijke aangelegenheid. Het is beleving en emotie. Als je niet meer terug kunt naar de plek waar dit erfgoed is ontstaan en je bent gedwongen je aan te passen aan een nieuwe cultuur, blijft erfgoed soms alleen nog bewaard in je hart en herinneringen.

Deze persoonlijke betrokkenheid is uiteraard te verklaren in de geschiedenis van mensen die hun wortels hebben in het gekoloniseerde Indonesië, of, afhankelijk van wie je het vraagt, voormalig Nederlands-Indië. Ieder van hen heeft een verhaal vol schaduwkanten, pijn, verlies, afscheid, aanpassing en het leven op de scheidslijn van twee culturen; een perspectief waar decennia over gezwezen werd in geschiedschrijving, onderwijs en media. Maar daardoor wordt de term 'erfgoed' op een bepaald moment alleen nog geassocieerd met geschiedenis, de Tweede Wereldoorlog en trauma. Terwijl het immaterieel erfgoed van deze gemeenschappen rijk is aan kunst, ambacht, traditie, schoonheid en betekenis. Zoals een aanvrager aan de telefoon zei: 'Oh, het gaat dus om de lichtere kant van het Indisch of Moluks zijn? Ja natuurlijk, er is ook heel veel moois dat wij moeten bewaren'.

'Houd je erfgoed levend' is dan ook vooral een uitnodiging geweest aan gemeenschappen om de schoonheid van het erfgoed in al haar facetten voor het voetlicht te brengen. Om het een plek te geven in niet alleen hun eigen leven, hun familie en gemeenschap, maar ook te delen met de rest van de Nederlandse samenleving.

Het Indische, Molukse, Papua
en Peranakan erfgoed leeft als
nooit tevoren.

Het antwoord op de vraag wat immaterieel erfgoed is, kan dan ook alleen gegeven worden door gemeenschappen zelf. Uiteraard waren voor de hand liggende voorbeelden zoals spirituele praktijken, muziek, dans, culinair erfgoed, martial arts en familiefestivals goed vertegenwoordigd. Ook zagen we de grote behoefte om familieverhalen op te schrijven. Verrassender was de hernieuwde aandacht voor inheemse tradities en talen. Daarnaast werden de Indonesische 'voormoeders' en de *njaj* gepresenteerd als immaterieel erfgoedthema, evenals een kritische bevraging van de koloniale verhoudingen via strips en *graphic novels*. Het leven met een dubbele culturele identiteit en de invloed daarvan op persoonlijke ontwikkeling bleek veel jongere aanvragers bezig te houden. Soms ook in relatie tot taboes in de gemeenschap en de omgang met seksualiteit en gender. Verder werd het belang van cultuurspecifieke activiteiten in de zorg benadrukt. Opvallend was ook de hedendaagse culturele uitwisseling met makers in Indonesië. Invalshoeken die nieuwe aanknopingspunten bieden om verder te onderzoeken.

Ondanks deze verscheidenheid aan thema's zijn de projecten uit het programma natuurlijk een onvolledige momentopname van immaterieel erfgoed dat in anderhalf jaar tijd door aanvragers is voorgelegd. Dit boek dient dan ook vooral ter inspiratie. Het kan de lezer aansporen zelf aan de slag te gaan met nog onbekende voorbeelden van immaterieel erfgoed, of aanzetten tot reflectie op de eigen interpretaties van het erfgoed. De wijze waarop de projecten in dit boek zijn gegroepeerd is eveneens geen vaststaand gegeven; er zijn vele interpretaties, verbindingen en overlappingen mogelijk om het immaterieel erfgoed van deze gemeenschappen te kunnen duiden.

Wat echter wel vaststaat bij het doorbladeren van dit boek is dat het Indische, Molukse, Papua en Peranakan erfgoed een ware ervaring doormaakt. Meer nog dan dat; door het erfgoed te onderzoeken en te presenteren ontstaat juist ruimte om het zwijgen te doorbreken, moeilijke vragen te stellen en nieuwe perspectieven te onderzoeken. Het bezig zijn met de 'zachtere' kant van het eigen erfgoed zou wel eens een belangrijke rol kunnen spelen in het proces van heling. Daarmee kunnen Indische, Molukse, Papua en Peranakan gemeenschappen de ruimte innemen om volledig zichtbaar te zijn en zelf het eigenaarschap over hun cultuur en hun verhaal terug te nemen. Zij zijn immers de hoeders van het erfgoed voor toekomstige generaties.

Dunja Colman (1979) is kunsthistoricus en werkt als adviseur voor de culturele en erfgoedsector. Van 2022 tot en met december 2024 was zij programmamanager van de regeling 'Houd je erfgoed levend'.

A row of colorful batik shirts hanging on wooden hangers. The shirts feature intricate patterns in various colors including red, purple, blue, and green. The hangers are made of light-colored wood and are suspended from a wooden bar. The background is softly blurred, showing more of the same shirts hanging in a row.

”

Wat zijn de sporen die Indische Nederlanders
hebben achtergelaten in onze samenleving en
op de mensen om hen heen?

Hetty Naaijken

Performance Cheroney Pelupessy tijdens Kumpuland Festival. Foto: Bodil Anaïs

Toto Buang, Jack Noja. Foto: Bert Jippes

Keuzes maken: het belang van een onafhankelijke adviescommissie

Voor de beoordeling van de ingediende projectvoorstellen heeft Vfonds zich laten adviseren door een onafhankelijke commissie met zeven leden en een voorzitter, die gezamenlijk een afspiegeling vormen van de gemeenschappen en deskundig zijn op het gebied van immaterieel erfgoed. Met hun kritische en zorgvuldige argumentatie hebben de leden van de adviescommissie Vfonds de onmisbare ondersteuning geboden om onderbouwde en integere keuzes te kunnen maken. Niet alleen dienden de ondersteunde projecten tezamen de vele facetten van het immaterieel erfgoed van Indische, Molukse, Papua en Peranakan gemeenschappen in Nederland te vertegenwoordigen; ook moest de landelijke spreiding van de middelen bewaakt worden, evenals de diversiteit in projectvormen, disciplines en vertegenwoordigde doelgroepen. De analyses en discussies tijdens de vergaderingen door de commissie waren van groot belang in dit intensieve en gevoelige beoordelingsproces.

Volgens de adviescommissie is het immaterieel erfgoed van de betrokken gemeenschappen in Nederland duidelijk in ontwikkeling. Gezien de korte looptijd van het programma 'Houd je erfgoed levend' zou de commissie echter geen allesomvattende uitspraak kunnen doen over hét immaterieel erfgoed van deze gemeenschappen. Wel wil zij graag terugkijken op verrassende perspectieven, thema's en vragen die volgens de commissieleden door de aanvragen liepen. Verspreid over deze publicatie komt de commissie verschillende keren aan het woord met overdenkingen bij deze thema's, geschreven door voorzitter Liane van der Linden. Daarbij merkt Vfonds op dat de keuze voor genoemde projecten niets zegt over het belang van de overige projecten, die met elkaar in samenhang gelijkwaardig het immaterieel erfgoed van de betrokken gemeenschappen representeren.

Vfonds bedankt de leden van de adviescommissie van harte voor hun inzet.

Van wezenlijk belang voor het heden

IMMATERIEEL ERFGOED MAKEN

**Wat is tegenwoordig Indisch of Moluks erfgoed?
Door de commissie is regelmatig discussie gevoerd over
deze vraag.**

”

“Of botol tjebok Indisch erfgoed is? Nee, een fles is niet immaterieel, maar immaterieel of materieel, waarom zou het erfgoed zijn? Vanwege het verhaal erachter, omdat de toiletgang met water uit die fles, erfgoed is. Niet omdat één persoon zich zo wast, maar omdat een grote groep mensen, Indische en Molukse, een botol tjebok gebruiken. Was het overigens alleen een Indisch gebruik of in eerste instantie Indonesisch of zelfs Aziatisch? En ondertussen is het ook ingeburgerd geraakt in Nederland.”

“Zo’n soort gesprek over erfgoed is door de commissie ‘Houd je Erfgoed Levend’ vaak gevoerd. Van begin af aan was afgesproken dat de projecten niet eenvoudigweg aan gangbare erfgoeddefinities zouden worden afgemeten. De koloniale context was cruciaal en de interpretatie van erfgoed door de betreffende gemeenschappen stond voorop. Het was aan hen wat ze uit hun koloniale geschiedenis wilden onderzoeken en als erfgoed wilden doorgeven. En met name hoe ze dat proces van erfgoed-maken zelf wilden regisseren. Zo daagden de aanvragers de commissie uit om hun plannen uitgebreid te bevragen. Ging het wel om erfgoed? En zo ja, wat was dan de relatie met het heden of lag het accent meer op geschiedenis en geschiedschrijving? Fungeerden de voorwerpen in de plannen als dragers van immaterieel erfgoed? Was het projectvoorstel niet te individueel? Wat vond de commissie van het statement dat kennis, alle kennis, bij uitstek immaterieel erfgoed is? En zijn dan verhalen per definitie immaterieel erfgoed? Of is iets pas erfgoed als het in ieder geval geactualiseerd is in hedendaagse muziek, dans, taal, koken of in *botol tjebok*-gebruik”.

Van wezenlijk belang voor het heden

“Niet alle aanvragen riepen zo veel vragen op, integendeel. Het merendeel onderschreef de gangbare vertaling van immaterieel erfgoed in verhalen, praktijken en plekken uit het verleden die van wezenlijk belang zijn voor het heden en daarom worden onderzocht, overgedragen en geborgd. Zoals het project over de bijna vergeten Indische muziek van Paul Seelig (1876-1945), die destijds naam en faam had in de kolonie en in Europa. Uit zijn romantisch-klassieke muziek verweven met Indische thema’s uit de gamelan en krontjong wordt nu een concert voor twee piano’s en een twintigtal in het *Maleis* gezongen *pantuns* (vierregelige verzen) opgenomen. Deze opname wordt vervolgens verspreid onder conservatoria en muziekbibliotheken, gedeeld in diverse publieksprogramma’s en daarmee geborgd voor toekomstige generaties.”

“Een heel ander voorbeeld is het project van schrijfster Dido Michielsen en batik-expert Sabine Bolk. In ‘De betekenis van de witte kebaya’ onderzoeken zij aan de hand van antieke *kebaya*’s uit de familie van Michielsen het leven van Indische, Molukse en Nederlandse vrouwen in toenmalig Indië. Zij kleedden zich destijds in witte *kebaya*’s in tegenstelling tot Indonesische vrouwen die gekleurde *kebaya*’s droegen. Bijzonder aan dit project is dat het de persoonlijke geschiedenissen van de draagsters combineert met de *kebaya* als erfgoed van Indo-Europese vrouwen en ook van *njai*’s, Indonesische huishoudsters-concubines van Europese mannen.”

Vernieuwing gericht op de toekomst

“Opvallend is een aantal projecten waarin erfgoed verwijst naar het verleden, maar toch vooral is gericht op de toekomst, op vernieuwing van inhoud en vorm. Zo belicht Franciska Manuputty in ‘Indigenous Innovation Lab’ de betekenis van voedsel in de Molukse gemeenschap. Het project presenteert authentieke Molukse delicatessen, traditioneel en ambachtelijk gemaakt door vrouwen. De innovatie in dit project zit vooral in Manuputty’s platform *Source Journey* dat onderzoek doet naar de mogelijke bijdrage van voedselafval in circulaire processen in de textielindustrie. In Maluku 2.0 van choreograaf-danser Mano Som zit de vernieuwing allereerst in de vorm: een video-installatie in een zwarte uitvergroete music box, als een futuristische setting voor oude tradities. In groepscomposities van *cakalele* (krijgersdans) en *menari* (vrouwendans) komen geschiedenis en toekomst samen in een hedendaagse dans met historische danselementen, *spoken word* en tifadrummuziek. Het accent ligt op saamhorigheid en veerkracht, waarmee hij uiteenlopende emoties verwerkt tot een proces van heling van een beladen verleden.”

Emotioneel geladen

“Heling van pijn en miskenning kwam in veel aanvragen terug. Van deze emotionele kant van erfgoed is de commissie zich steeds meer bewust geworden en zij heeft het dan ook meegewogen in de beoordelingen, passend binnen de doelstelling van de regeling om de betekenis van erfgoed in handen van de gemeenschappen zelf te leggen.”

”

Erfgoed in Beweging

TOMA TERUS! (VOORWAARTS!) JESSICA MANUPUTTY

Een muzikale voorstelling over heimwee, veerkracht en identiteit. Dat is TOMA TERUS! Waar in de typische *lagu-lagu* liederen centraal staan die Manuputty leerde van haar familie. Zij presenteert de liederen in een subtiel nieuw en eigentijds arrangement met de toevoeging van een strijkorkest. Tussendoor vertelt de zangeres het verhaal van haar opa die als KNIL militair in 1951 noodgedwongen naar Nederland kwam. De muziek is een feest der herkenning, maar ook voor een nieuwe generatie muzikliefhebbers inspirerend.

PAPUA VERTELLINGEN FRANK RUDOLF MUZIEKTHEATER

Toen theatermaker Frank Irving op latere leeftijd ontdekte dat hij Papua-wortels bleek te hebben, begreep hij pas waarom hij zo'n rasverteller was. Binnen de Papuacultuur zijn orale technieken de belangrijke manier om kennis over te dragen. In samenwerking met onderzoeker Nancy Jouwe begeleidt Irving nu een groep deelnemers om hun eigen korte verhaal te leren vertellen aan een publiek, zodat dit het weer kan verder vertellen. De verhalen worden gepresenteerd in een korte voorstelling. Dit project voorziet in een behoefte bij Papua's in Nederland om meer gehoord te worden en draagt bij aan de borging van hun immateriële verteltradities.

MENARE DANKEN VICTOR JOSEPH

Met het wegvallen van de eerste en tweede generaties dreigen de technieken en betekenis van *menare*, de belangrijkste Molukse traditionele dans, te verdwijnen in Nederland. Victor Joseph ontwikkelt daarom een lesprogramma voor docenten en dansers om de kennis te bewaren en te leren overdragen aan toekomstige dansers en docenten. Een selecte groep ervaren deelnemers uit het hele land wordt via een intensief programma opgeleid, waarmee het doorgeven van de kennis wordt gewaarborgd en blijft de *menare* bestaan.

DANSA! ED LEATEMIA FOTOGRAFIE

Fotograaf Ed Leatemia viert de rijke culturele erfenis van de Molukse gemeenschap in Nederland, met schitterende foto's van traditionele dans, moderne dansers en performing art. Daarmee legt hij de schoonheid en de betekenis van deze kunstvorm vast en kan zij worden doorgegeven aan toekomstige generaties. Dit fotoboek belicht de waardevolle bijdrage van Molukse dansers aan het culturele veld in Nederland.

Foto: Ed Leatemia, DANSA!

”

De tuin waar ik heb leren lopen,
mijn eerste stappen heb gezet
is verdwenen daar in de tropen,
of door anderen bezet.

Wouter Muller

TOTO BUANG JACK NOJA

De 78-jarige Jack Noja uit Assen kwam als zoon van een KNIL militair in 1951 naar Nederland. Als kind woonde hij in kamp Schattenberg. Hij maakte hier kennis met een bijzonder slaginstrument, de *totojuang*, dat op de Molukken bij verschillende feestelijke gebeurtenissen wordt bespeeld. Noya heeft zichzelf op gehoor geleerd dit instrument te maken en bespelen. Daarmee is hij een bekend gezicht geworden in de Molukse gemeenschap en de Nederlandse muzikscene. Nu het nog kan, draagt Jack zijn kennis graag over aan een groep nieuwe beoefenaars. Hij wordt daarin geholpen door zijn kinderen, vrijwilligers en de Molukse centra in Tiel, Wierden en Marden.

WIE BEN IK? EERBETOON AAN WOUTER MULLER BOUDEWIJN MULLER

Boudwijn Muller maakte in Enschede een muzikale voorstelling met werk van zijn in 2022 overleden broer, singer-songwriter Wouter Muller. Aan de hand van diens liedjes wordt de geschiedenis en de bijbehorende emoties verteld van de Indische Nederlanders die tussen 1945 en 1965 naar Nederland kwamen. De liedjes worden uitgevoerd door een gezelschap van bekende artiesten en familieleden. In de wijze waarop Muller het sentiment uit de Indische gemeenschap onder woorden bracht, vonden velen troost en hervonden hun eigenwaarde. De voorstelling richt zich op een breed publiek van liefhebbers van Mullers liedjes, maar ook op nieuwe Nederlanders die zich kunnen herkennen in de thema's van de voorstelling.

COMMON GROUND STORIES DEWI KLEINMEULMAN

In het nieuwe theaterprogramma van deze jonge maker worden op prikkelende wijze interactieve gesprekken gevoerd over de Indische identiteit, het verleden en de cultuur in het heden. De intergenerationele opzet van het programma bevordert de uitwisseling tussen generaties en voorziet in de behoefte van jongere generaties in de regio Zwolle om hun roots te ontdekken en te begrijpen.

Foto: Constance van Duinen

ADUK ADUK CONSTANCE VAN DUINEN

Kunstenaar, filmmaker en danser Constance van Duinen presenteerde in Verhalenhuis Belvédère en Depot Boijmans Van Beuningen in Rotterdam een multidisciplinair programma met dans, muziek, korte film, storytelling en ontmoeting.

Via haar karakteristieke werk maakt zij maatschappelijk ongemak bespreekbaar en onbekende verhalen zichtbaar(der). Het doel van dit programma is het voeren van een dialoog over Indisch immaterieel erfgoed en koloniale verhoudingen. Van Duinen draagt daarmee actief bij aan wederzijdse herkenning, kennis en begrip.

Videostill uit Maluku 2.0. Foto: Mano Som

MALUKU 2.0 MANO SOM

Een indrukwekkende video-installatie en tentoonstelling van filmregisseur, scenarioschrijver en editor Mano Som. De installatie brengt een ode aan twee eeuwenoude traditionele Molukse dansvormen, de *menari* en *cakalele*, en geeft ze een eigentijdse twist

PAUL SEELIG PROJECT HENK MAK EN ELSE PLANTEMA

'Waarom een olielamp aansteken als er geen lontje in zit?' Dit is een voorbeeld van een *pantun*: Maleise poëzie bestaand uit verzen van vier regels. Componist Paul Seelig (1876-1945) componeerde op basis van deze dichtvorm verschillende unieke stukken voor zang en piano in het Maleis. De composities zijn nu opnieuw gearrangeerd voor de *gamelan* door Else Plantema. In samenwerking met onderzoeker en pianist Henk Mak en twee jonge pianisten zijn de composities opnieuw uitgebracht. Het toegankelijk maken en vernieuwen van muziek uit een verdwenen koloniale samenleving toont de veerkracht van het muzikale erfgoed en geeft de betekenis ervan voor verschillende generaties weer.

ARNHEM EN INDIË, EEN RELATIE

CHRIS BRUGGENKAMP

Publicatie met interviews en archiefmateriaal over de ervaringen van de repatrianten die in Arnhem terecht kwamen en de belevingen van de volgende generaties. De nadruk ligt niet alleen op het historisch perspectief, maar ook op de culturele en sociale invloeden van deze geschiedenis en gemeenschappen op (de regio) Arnhem in het heden.

SOUNDWRITERS: EEN INCOMPLETE GIDS V/D MUZIEK VAN DE INDISCHE & MOLUKSE DIASPORA

MICHIEL SEKAN

Naslagwerk van de rijke muzikale geschiedenis van Indische, Molukse en Papua artiesten, bands, labels, en platen in Nederland. Muziek vanaf de jaren '60 tot heden.

PRULLY'S POPPENHUIS

INEZ SCHATZ

Een installatie in de vorm van een poppenhuis, met geluidsfragmenten over de Indische familie van theatermaker Schatz. De kamers worden ingericht als een typisch overvol Indisch huis met foto's, snuisterijen en herinneringen aan vroeger. De maker bewaart hiermee een universeel verhaal en beeld van de eerste generaties Indische Nederlanders en zet bezoekers aan tot het gesprek over identiteit, thuis-zijn, (over)leven in nieuw land en zorgen voor elkaar.

SCHIMMENSPEL

FAST & LOOSE PRODUCTIONS

Een korte speelfilm van Ross Walker en scenarist Joey Pavić over de gevolgen die de versplintering van identiteit en trauma's hebben op de volgende generaties. In deze artistieke film staat het wajangpoppenspel centraal om deze drie generaties te verbinden.

VERLEDEN, HEDEN EN TOEKOMST: 60 JR MOLUKKERS IN LUNTEREN

STICHTING ANA UPU

Tijdens de jaarlijkse Pasar Malam in Ede speelt het culturele programma in op de wederzijdse beïnvloeding van de Nederlandse en Molukse cultuur. De activiteiten zijn erop gericht om bekende en onbekende aspecten van de Molukse cultuur met een breed publiek te delen en te bespreken.

JAARLIJKSE KUMPULAN REEUWIJK RENS BORGHOUTS

Jaarlijks festival georganiseerd door de 86-jarige Rens Borghout en vrijwilligers om Indisch erfgoed in Nederland samen te beleven. Jongere generaties worden actief betrokken, zodat zij het erfgoed kunnen aanpassen aan hun eigen leefwereld en naar eigen inzicht vernieuwen.

ERFGOED MEDAN GOES JAVA

STICHTING ERFGOED MEDAN

Een voorstelling van Midden-Javaanse hofdans en in samenwerking met het Gamelanhuis Amsterdam, uitgevoerd door dansensemble Sinar Anyar en begeleid door gamelanensemble Widosari. Met dit evenement wil de organisatie uitwisseling creëren tussen het erfgoed van Sumatra en Medan en andere eilanden in de Indonesische archipel.

COLONIAL VOICES

CLAUDIA CARLI

Interactieve schrijfcursus speciaal voor het opschrijven van een Indisch familieverhaal. Het concept is gebaseerd op een project onder leiding van Carli waarin basisschoolleerlingen ouderen interviewden over hun leven in een voormalige kolonie. Hieruit bleek een grote behoefte aan het optekenen van de eigen geschiedenis.

A black and white photograph of a woman in a dynamic dance pose on a rooftop. She is wearing a dark, long-sleeved top and wide-leg trousers, with one arm raised high and the other bent. The background features a city skyline with several tall buildings under a cloudy sky. The rooftop floor has a circular pattern. The overall mood is artistic and urban.

”

Traditionele dans is meer dan alleen beweging;
het is een levend erfgoed dat generaties met elkaar
verbindt en de diepe wortels van een gemeenschap
laat zien.

Ed Leatemala

Foto: Ed Leatemala, DANSA!

Menyala

DRENTS MUSEUM

Foto: Drents Museum

Het Drents Museum maakte in 2023 in co-creatie met zeven jonge Molukse Nederlanders met wortels in Drenthe, een tentoonstelling over de aanwezigheid van de Molukse gemeenschap in Nederland sinds 1951. Deze liet een ander licht schijnen op de vaak stigmatiserende weergave van de Molukse gemeenschappen. Menyala (Maleis voor 'schitteren') belichtte het gevoelige verleden met de rauwe randen, maar juist ook de passie en

veerkracht van de Molukse gemeenschap. Het originele en toegankelijke randprogramma gaf de bezoekers een breder inzicht in het verleden en heden, bood ook zicht op de toekomst van het Molukse immateriële erfgoed. De wijze waarop dit project vanuit de gemeenschap werd opgezet en de verfrissende co-creatie met de jongerenwerkgroep droeg bij aan meerstemmigheid en communicatie tussen verschillende generaties Molukkers in Nederland.

Herziening Molukse barak na 20 jaar

NEDERLANDS OPENLUCHTMUSEUM

In het park van het Nederlands Openluchtmuseum staat al decennia 'De Molukse Barak' die aan een breed publiek verhalen van de Molukse gemeenschap verbeeldt over heimwee, oorlogsleed en de teleurstelling over de omgang van de Nederlandse overheid in de periode 1945-1968. Het Openluchtmuseum wil deze toekomstbestendig en relevant houden voor de huidige en toekomstige generatie.

Door middel van een participatietraject worden voormalig bewoners en nazaten van verschillende woonoorden uitgenodigd om mee te denken over de herziening. Uit het zeer gedegen en zorgvuldige plan spreekt een groot bewustzijn voor het belang van eigenaarschap en multi-perspectiviteit. De vernieuwde Molukse Barak zal na de zomer van 2025 toegankelijk zijn voor het publiek.

Unboxing

STICHTING MOLUKS HISTORISCH MUSEUM

Het kijken naar unboxingfilmpjes van nieuwe spullen is populair, maar geldt dat ook voor oude spullen uit een museumdepot? Museum Maluku test het met een serie vodcasts, waarin tafelgasten live dozen uitpakken met objecten uit de collectie. Zij vertellen een bijzonder verhaal over immaterieel erfgoed bij ieder object en wisselen ervaringen uit met het publiek.

De ontsluiting van dit materiaal en de daaruit voortvloeiende verhalen en emoties beantwoorden aan de behoefte van jong en oud uit de Molukse gemeenschap in Nederland om meer te weten over hun eigen erfgoed. Bovendien wordt het depot van het Moluks Historisch Museum na lange tijd weer opnieuw ontsloten voor zowel de eigen achterban als het museale veld.

Indisch in Nederland: Veerkracht

HETTY NAAIJKENS-RETEL HELMRICH

Hetty Naaijken belicht in deze nieuwe documentaire in haar karakteristieke beeldtaal de naoorlogse geschiedenis van Indo-Europeanen in (voornamelijk) Nederland. Diverse bekende en minder bekende Indische Nederlanders van verschillende generaties vertellen over de manier waarop zij hun identiteit en cultuur beleven. Daarbij komt typisch Indisch immaterieel erfgoed aan bod zoals de mengtaal *Petjôh*, *pencak silat*, de eetculturen, etcetera. Personages en artiesten uit de film werken ook mee aan het randprogramma met workshops, lezingen en dialoogtafels. Daarmee speelt Naaijken niet alleen goed in op de toenemende belangstelling onder met name jongere generaties voor de Indische identiteit, maar biedt dit onderscheidende project tevens

een waardevolle aanvulling op de groeiende aandacht voor het koloniale verleden van Nederland in de media. Vanaf 2025 is documentaire te zien in bioscopen door heel Nederland, op televisie en verschijnt daarna op dvd en streamingdiensten.

Maquette van woonoord Donzel. Foto: Bodil Anaïs

Sejarah (Geschiedenis)

NOORD OOST BRABANTSE BIBLIOTHEKEN

Rond 1960 was in Nistelrode een kleine en hechte gemeenschap van 600 Zuidoost-Molukkers ondergebracht in een woonoord: Donzel. Na afbraak van de barakken vonden de bewoners hun plek in Nistelrode of elders waardoor hun aanwezigheid steeds minder zichtbaar werd. Nu is er een tentoonstelling over hun geschiedenis: Sejarah, op initiatief van de lokale Molukse gemeenschap en in samenwerking met de lokale bibliotheken.

Speciaal voor deze tentoonstelling werd Donzel gereconstrueerd in een unieke maquette. In de bijbehorende podcast spreken bekende Molukkers uit de gemeenschap over onderwerpen als identiteit, veerkracht en het bereiken van succes ondanks tegenslag. De tentoonstelling is nadrukkelijk gericht op de toekomst waardoor ruimte ontstaat voor jonge generaties om het erfgoed op eigen wijze in te vullen. Daarmee draagt het project bij aan een meerstemmig beeld van de Molukse diaspora.

Route Malburgen 2023

STICHTING RUIMTEKOERS

Erfgoedcollectief Malburgen, een Arnhems vrijwilligersinitiatief met Indische en Molukse bewoners, ging in 2023 op zoek naar de persoonlijke verhalen, tradities en gebruiken van verschillende generaties Indische en Molukse wijkbewoners. In samenwerking met Elise Dol van Bureau Ruimtekoers is een audioroute ontwikkeld.

Buurtbewoners ervaren deze verhalen en krijgen een kijkje in de levens van hun wijkgenoten. De Indische en Molukse geschiedenis en de tradities hebben hierdoor een blijvende plek in het collectief geheugen van de wijk.

”

Ik verwerkt de elementen heimwee,
veerkracht, het zoeken naar mijn
identiteit en de verbinding met
mijn roots.

Jessica Manuputty over de voorstelling 'Toma Terus!'

Foto: Robin Block

Manual for the Displaced

ROBIN BLOCK & JEREMY FLOHR

In dit zintuiglijke filmproject reflecteren verschillende kunstenaars op de thema's identiteit, erfgoed, ontheemding en thuishoren. Via verschillende kunstdisciplines geeft Block jongeren een handleiding om verbinding te leggen met hun eigen wortels en erfgoed. Dit scherpe, artistieke verbeeldingsconcept over de Indische-Molukse diaspora is niet alleen aansprekend voor betrokken gemeenschappen, maar ook voor anderen die worstelen met deze thema's.

Constructive Resilience

NIELS MATITAWAER & MARTINUS PAPILAJA

Dit monumentale, ruimtelijke en bewegende kunstwerk van staal staat symbool voor de sterke en onverzettelijke aard van veel Molukkers. Met dit rauwe werk onderzoeken de makers tijdens het ontwerpproces hoe deze muur doorbroken kan worden. Ze zetten expertise in van Molukse en niet-Molukse Nederlanders makers en betrokkenen.

Interlace of Echoes

VINCENT RUYTERS & MUSEUM SOPHIAHOF

Museum Sophiahof wil een pleisterplaats zijn voor verschillende gemeenschappen die een relatie hebben met voormalig Nederlands-Indië. Vanaf 2025 staat daarom een langdurig project op het programma over de ongeveer achttienduizend Peranakan-Chinezen in Nederland. De artistieke leiding ligt bij beeldend kunstenaar Vincent Ruijters. Met 'Interlace of Echoes' ontwikkelt hij een tijdelijke beeldende kunstininstallatie, een blijvend videokunstwerk in de museumtuin en een publieksprogramma.

Yellow Fever

TONYA SUDIONO EN MIKKI SINDHUNATA

Veel van onze onuitgesproken geschiedenis wordt opgeslagen in ons lichaam, waar ze vaak decennialang sluimeren. Onder leiding van performancekunstenaar Nita Liem onderzoeken de makers, via de methode *authentic movement*, hoe Peranakan-Chinese vrouwen zich in hun eigen lichaam kunnen thuisvoelen. Deze bewegings-sessies vormen de basis voor een videowerk dat in 2025 wordt afgerond.

Foto: Dave Smit

Een Indische smaakreis

KOKKI BITJA: EEN BOEK OVER HET OUDSTE INDISCHE KOOKBOEK MARJOLEIN KOKOSKY DEFOR-CHAUX-KELDERMAN KOKKI BITJA-

De invloed van India, China, Portugal, Nederland, Maleisië en de Arabische wereld zijn duidelijk zichtbaar in de recepten van *Kokki Bitja*, het eerste gedrukte Indische kookboek. Denk bijvoorbeeld aan recepten voor *kari Bengala*, smoor en *bahmi*.

De eerste Maleise editie uit 1843 is nu vertaald door Kokosky en voorzien van een cultuur-historische context, geïllustreerd door fragmenten uit 19e-eeuwse literatuur, krantenknipsels, foto's en Indonesische volksverhalen. Hiermee worden de recepten als een prisma gebruikt om een uniek inzicht te geven in de culturele diversiteit van de stad Batavia in het midden van de 19e eeuw.

Oorspronkelijke uitgave van *Kokki Bitja*

SELAMAT MAKAN (EET SMAKELIJK) MEMORY GIGI VAN GREVENBROEK & VERA ANDREAS

Deze illustrator en ervaren toko-eigenaar hebben de handen ineengeslagen om een memory-spel over eten en het culinair erfgoed te maken voor meerdere generaties. De opzet van dit originele en mooi vormgegeven spel stimuleert de uitwisseling tussen generaties. Gezamenlijk kan worden gezocht naar herkenning en kennisoverdracht. Een spel dat helpt om op een vrolijke manier in gesprek te gaan over herinneringen, geschiedenis, heimwee en verlangen. Het is de bedoeling het project tijdens de Dutch Design Week te presenteren om ook een publiek te bereiken dat niet nadrukkelijk bezig is met de Indische achtergrond.

TOKO TOUR RIBOET VERHALENKUNST & INDISCH HERINNERINGSCENTRUM

Toko Riboet / Toko Tour is een interactieve expositie over toko's en de Indische en Chinees-Indische eetcultuur in de Nederlandse samenleving. De samenstellers tonen illustratieve verhalen, recepten en anekdotes rondom de Indische (eet) cultuur en toko's, op basis van objecten van Indische gemeenschappen in Nederland. In 2023 was het project onderdeel van Collecting The City in het Amsterdam Museum. In 2025 vindt het plaats in het Indisch Herinneringscentrum waar bezoekers ter plekke hun eigen verhalen kunnen delen en met bekende cheffoks in discussie kunnen gaan.

Selamat Makan, Gigi van Grevenbroek & Vera Andreas

”

Iedereen weet dat lekker eten
bijdraagt aan je geluksgevoel en
goed is voor je gezondheid, toch?

Erie la Fontaine. (Erie, Recepten voor het leven)

ERIE, RECEPTEN VOOR HET LEVEN RIA WACCARY

Vriendschap, vertrouwen en vrolijkheid zijn de kern van deze ode aan de 91-jarige Indische powervrouw Erie la Fontaine. Sinds haar overtocht naar Nederland kookt ze voor anderen. Eerst uit pure noodzaak, later omdat mensen haar elegante Indische gerechten en snacks zo waarderen. Auteur Ria Waccary legt een selectie van Erie's recepten vast, geeft achtergrondinformatie en vertelt haar bewogen levensverhaal.

NENEK. ALLE RECEPTEN VAN OMA TOM VAN DER HAVE

Beeldend kunstenaar Tom van der Have verdiept zich vanuit persoonlijke interesse in het ontcijferen en digitaliseren van het handgeschreven receptenschrift van zijn Indische overgrootmoeder. Hierbij vraagt hij via sociale media de hulp van de gemeenschap, die hij daarmee wil stimuleren zelf ook met de oudere generatie in gesprek te gaan. Deze interactieve *community-based* insteek kan een aanknopingspunt vormen voor jongeren om ook binnen de eigen familiekring op zoek te gaan naar de recepten uit de oude tijd en de eigen identiteit.

DE INDISCHE SMAAKREIS FOCUS GEORGINE KWA

Volgens fotograaf en foodstylist Georgine Kwa is eten 'zonder twijfel een ankerpunt voor onze Indische identiteit.' Haar fotodocumentaire-project *De Indische smaakreis* is een boek dat specifiek de evolutie optekent van de Indische en Chinees-Indische keuken sinds de Repatriëring en onderzoekt wat de bijdrage was aan de popularisering van de Indische keuken in Nederland. Bij het project hoort een website met interviews, voorbeeldfilmpjes en andere inspiratie. Kwa laat zien dat de Indische keuken een voertuig is voor nieuwe culinaire ontwikkelingen, waardoor ook de jongere generatie zeggenschap heeft over het culinair erfgoed waarmee zij zich verbonden voelen.

ETEN WIE JE BENT - INDO EDITIE MELISSA KORN

Tijdens 'Eten wie je bent' (onderdeel van het Amsterdamse Transvaal Bacchanaal in 2023) kwam de wereld van de Indische voorouders van de deelnemers tot leven. Door te leren over de herkomst van ingrediënten en technieken gingen zij bewust op zoek naar hun eigen interpretatie van Indische smaken voor de toekomst. Daarmee hoopt Korn bij te dragen aan het 'dekoloniseren van de Indische keuken die in Nederland zo bekend en geliefd is'.

IJS/ES CARINA ELLEMERS & MURJANI KUSUMBROTO

In dit multidisciplinaire project brengen de kunstenaars op originele wijze een populair aspect van de Indische/Indonesische eetcultuur aan het licht; schaafijs. Het project biedt een ander perspectief op de culturele band en het gezamenlijke verleden tussen Nederland en Indonesië en legt een wereld van verschillende lagen bloot. In het workshopprogramma is ruimte voor actieve aanpassingen en vernieuwing van ijs-gerechten. Bij de tentoonstelling wordt een boek uitgebracht. Dit project vindt in 2025 onder andere plaats in Den Haag.

Beeld: Carina Ellemers

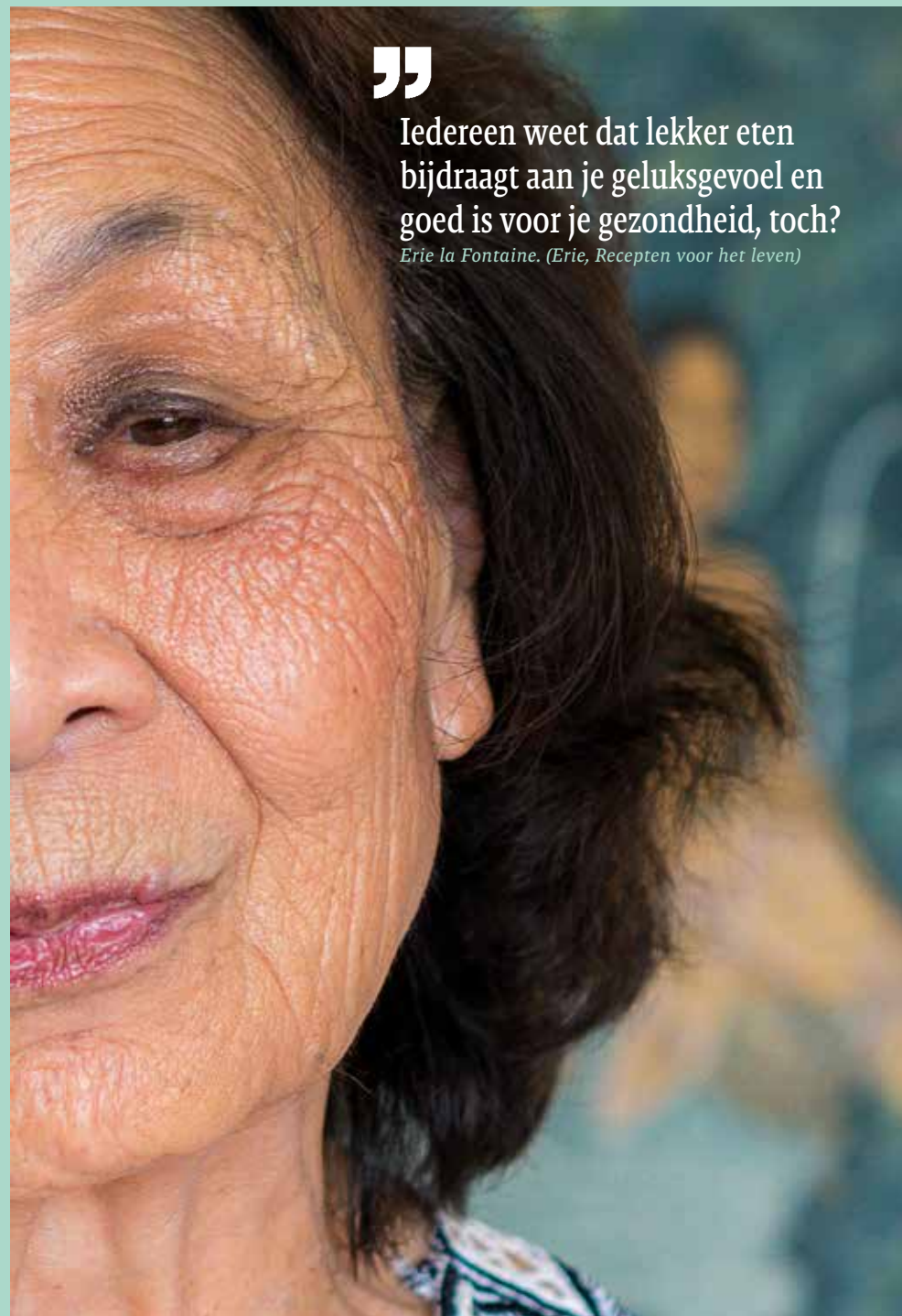

Foto: Jeff Pardoën

Documentaire fotografie

DE WIJK RAY DEPATTI

Vanuit zijn persoonlijke fascinatie verzamelt fotograaf Ray Depatti verhalen uit de Molukse wijken in Drenthe en Zuid-Holland. Het publiek kan input geven via een speciaal social media-account, waarna tradities, rituelen en gemeenschapsactiviteiten worden vastgelegd in film en fotografie. Met deze opzet speelt Depatti goed in op de groeiende behoefte van jongere generaties aan kennis over hun roots. Door de koppeling aan een breder algemeen belang en de interactieve uitwisseling overstijgt dit project het autobiografische.

Foto: Ray Depatti

RUMAH TUA NATHALIE TAMAËLA PHOTOGRAPHY

Dit koffietafelboek is een eerbetoon aan de oerkracht en waarden van de Molukse gemeenschap; een inspiratiebron en herinnering aan innerlijke kracht en je eigen herkomst. Derde generatie Molukse Nederlanders worden gefotografeerd met hun familie in het ouderlijk huis met elementen van traditionele kleding. Tijdens de fotosessie worden zij geïnterviewd over de geschiedenis van hun familie, de impact daarvan op het hedendaags leven en verschillende aspecten van het Moluks cultureel erfgoed. Het boek laat zien hoe zij de Molukse identiteit nu beleven, en kan volgende generaties helpen zich daarvan meer bewust te worden.

BERLAGE DI NUSANTARA WANDERWALL URBAN DISCOVERY

Nicky Nahafahik, Esmay Usmany, Dido Drachman, Rizky Kalebos en Amara Gabriëla van der Elst maken een uniek beeldend 'gesamtkunstwerk' geïnspireerd door Berlage's fascinatie voor de typische Indonesische cultuur. De jonge kunstenaars gaan als het ware met hem in gesprek en verbeelden in een street art route met beeldende kunst, spoken word en muziek een andere kant van een koloniaal verhaal. De gezamenlijke creaties verlevendigen in 2025 de straten van Amsterdam-Zuid, een stadsdeel gevormd door Berlage's eigen stedenbouwkundige planning uit de vroege jaren 1900.

RUMAH TUA, Nathalie Tamaëla Photography

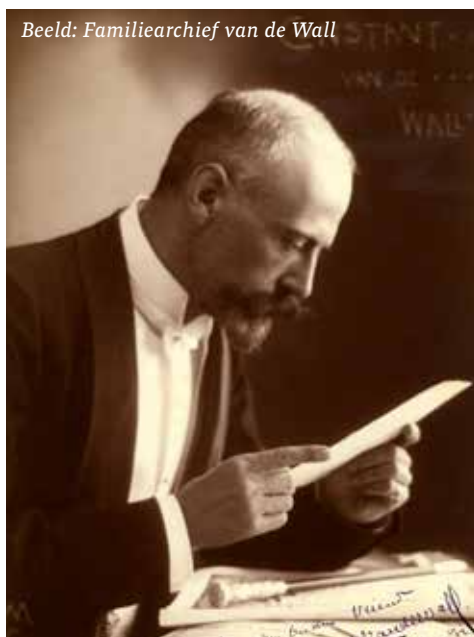

Verhalen

PODCAST OVER GEBROEDERS VAN DE WALL FAMILIE VAN DE WALL

Nazaten van de gebroeders Hans en Constant van de Wall maken in samenwerking met experts een podcast over het leven van deze schrijver en deze componist. Beiden speelden een belangrijke rol in het vooroorlogse culturele leven van voormalig Nederlands-Indië.

Beeld: Familiearchief van de Wall

DE INDISCHE PODCAST PETER VAN RIEL

Een luisterserie met gesproken portretten van Indische Nederlanders die tussen 1950-1966 naar Nederland kwamen of verder emigreerden naar de VS en een weg zochten in een nieuwe samenleving.

INDOROCK LEZING EN DANSVOND JANEY IJSENDOORN

Een lezing door Woody Brunings en journalist Harm Peters Smilde met aansluitend een Indorock-dansavond onder leiding van de Indorockband Jimmy Tielman of Streetrollers.

SOEDAH STICHTING DOCU SHOT

Publicatie over de zoektocht naar het migratieverhaal van een Molukse familie uit Nieuw-Guinea. De Molukse keuken fungeert hier als kapstok: al kokend worden de hoofdpersonen geïnterviewd. Het familieverhaal wordt in een bredere context geplaatst door experts en historici. Bij het project worden ook Molukse kunstenaars betrokken die het verhaal verbeelden.

Indorock dansavond, Janey IJsendoorn

Verschuivende perspectieven

ERFGOED VAN DE TOEKOMST

Bij jongere generaties lijkt het perspectief te verschuiven van naoorlogs Nederland naar vooroorlogs Indië en naar het Indonesië van toen en van nu.

”

DE COMMISSIE AAN HET WOORD

“De begrippen ‘Indisch zwijgen’ en ‘identiteit’ komen vaak in relatie tot elkaar terug in projecten, en worden nog vaker verbonden aan het begrip ‘generatie’. ‘Indisch zwijgen’ zou de ‘overlevingsstrategie’ zijn van Indische mensen om het hoofd te bieden aan het leven onder de Japanse bezetting, de daaropvolgende dekolonisatieoorlog en de noodgedwongen emigratie naar Nederland. Ze pasten zich aan, keken nadrukkelijk vooruit en niet achterom. Niet naar de kille ontvangst in Nederland, niet naar de oorlogen en niet naar de eerdere koloniale tijd. Het zijn hun kleinkinderen die dat zwijgen willen doorbreken.”

“‘Tussen wal en schip’ van filmmakers Juliette Dominicus en Sven Peetoom brengt beide generaties in tweetallen samen op de Rotterdamse Lloydkade, waar destijds veel Indische mensen aankwamen. Een kleinkind vraagt zijn grootouder naar de herinneringen aan het vertrek, de overtocht en de aankomst en als vanzelf gaat het over verlies, gevaar en verlangen en heimwee naar hun leven in het voormalige Indië. Hoe was het destijds om noch Indonesiër, noch Nederlander te zijn? En als het zwijgen eenmaal doorbroken is, wat zullen de grootouders dan doorgeven aan hun kleinkind? In Tussen wal en schip wordt het verleden van de grootouders verbonden met het leven van de kleinkinderen nu en is bovendien ruimte voor kritisch terugkijken.”

“Generaties en identiteit zijn op een andere manier het uitgangspunt van ‘Terug naar ons eigen land’. Daarin vragen visueel artiest Mikki Sindhunata en journalist Tonya Sudiono zich als derde generatie Chinees-Indonesische Nederlanders af wat de migratiegeneratie heeft meegenomen naar Nederland. Wat hebben zij gehandhaafd en aangepast en welke culturele erfenis is door latere generaties overgenomen? Hiernaar doet een groep Peranakan-Chinese vrouwen van verschillende leeftijden bewegingsonderzoek, geïnspireerd op ‘authentic movement’: een vrije bewegingsvorm die innerlijke ervaringen verkent vanuit interne impulsen zonder externe aansturing. Vervolgens wordt in workshops Javaanse en moderne dans naar aanvullende lichamelijke herinneringen gezocht en in groepsinterviews naar gesproken herinneringen. Van dit onderzoekstraject maken zij een installatie met dans, storytelling en videoportretten.”

Een kritische mindset

“Veel intergenerationele projecten van jongere aanvragers onderscheiden zich door een *mindset* van willen-weten en kritisch onderzoeken. Onder invloed van de actuele maatschappelijke belangstelling voor koloniale geschiedenis oriënteren zij niet meer hoofdzakelijk op de ‘inburgering’ in Nederland, maar steeds meer op het verleden in ‘Indië’. De verbondenheid met hedendaags Indonesië blijkt in hun identiteitsvorming

daarnaast een sturende rol te spelen. Deze zet aan en inspireert tot nieuwe ervaringen, inzichten en ook nieuwe creaties.”

“Vanuit die verwachting zoeken dichter/muzikant Robin Block en filmmaker/*visual storyteller* Jeremy Flohr bijvoorbeeld samenwerking met Nederlandse en Indonesische kunstenaars voor een muziek/spoken word-film over ‘thuisvoelen’. Eén van de filmscènes verbeeldt hedendaags Jakarta als symbool voor chaos, voor de botsing tussen verleden en heden, ‘Oosterse’ en ‘Westerse’ waarden en de worsteling met loyaliteiten. In dergelijke interdisciplinaire en zintuiglijke vormen verbeelden de makers het Indonesië dat zij dan ontdekken, als voedingsbron voor een nieuwe hybride identiteit.”

“Ook de film *Batik enzo* van Claire Pijman zoomt in op een jonge generatie Nederlanders met Indonesische roots die op culturele kruisbestuiving uit zijn. In *Batik enzo* is in drie dubbelportretten te zien hoe creatieve ondernemers hun afkomst koesteren en zich met Indonesische vakgenoten verdiepen in ambachtelijke tradities. Geïnspireerd door batik-makers, een chef-kok en een DJ met een eigen Indonesisch platenlabel, ontwerpen ze nieuwe batikpatronen, *vegan*-recepten en remixen van Indonesische hiphop en gamelan. Dat is een vorm van erfgoed van de toekomst”.

Woorden die ertoe doen

“Indische afkomst of Indonesische roots, in de projecten worden Indisch en Indonesisch vrijelijk afgewisseld. Een enkele keer kreeg de commissie de indruk dat met het gebruik van de woord ‘Indonesisch’ bewust afstand werd genomen van het traditionele begrip ‘Indisch’, waar sommigen recentelijk een koloniaal-racistische connotatie aan geven. Omdat woorden ertoe doen, zal de discussie rond deze termen zeker van invloed zijn op de hedendaagse beleving van het erfgoed dat voortkomt uit het Nederlandse koloniale verleden. Zo draagt het programma ‘Houd je erfgoed levend’ bij aan de brede maatschappelijke discussie over de doorwerking van koloniaal gedachtengoed. En daarmee aan het nog maar recent ingezette dekolonisatieproces van het ‘moederland’.”

”

Documentaire en speelfilm

Crew van *Op zoek naar antwoorden*

OP ZOEK NAAR... ANTWOORDEN MAANDBLAD MOESSON

Deze korte documentaire van Moesson gaat over de zoektocht van jongeren naar hun identiteit en erfgoed. De jonge documentairemaker Anna de

Wit volgt hierbij telkens de ontmoeting tussen een leeftijdsgenoot van zichzelf en iemand van de eerste of tweede generatie. In de film komen verschillende Indische en Molukse thema's naar voren en onderzoekt de maker wat er leeft bij haar generatiegenoten.

SUDAH, DERDE GENERATIE ALDO AGAATZ

Voordat zij haar eerste reis alleen maakt naar Indonesië, krijgt de hoofdpersoon in deze korte speelfilm plotseling een onverklaarbare behoefte om Indisch te koken en een *kumpulan* te houden. De film laat zien hoe deze jonge vrouw van de derde generatie Minahasa (Noord-Sulawesi) in Nederland tussen twee culturen leeft, de rol die haar moeder daarin speelt, en het unieke immateriële erfgoed van deze gemarginaliseerde groep.

TUSSEN WAL EN SCHIP JULIETTE DOMINICUS EN SVEN PEETOOM

Ook de nieuwe documentaire van Peetoom en Dominicus creëert openheid voor de jongere generatie om zich tot het verleden en het heden te verhouden. Drie Indische jongeren gaan in gesprek met een grootouder, die herinneringen uitwisselen over de overtocht naar en de aankomst in Nederland, de integratie in de Nederlandse maatschappij, culturele gebruiken en het 'Indisch zijn'.

Stills uit de film *Tussen 'Wal en Schip'*

Cultuurspecifieke zorg

Ouderen tijdens Melody Memory

MELODY MEMORY PROJECT NEDERLAND 2024 - 2025 STICHTING ALZHEIMER INDONESIA NEDERLAND

Stichting Alzheimer Indonesia Nederland is initiatiefnemer van het Melody Memory Project, een interactief muziekprogramma voor ouderen in de diaspora met een vorm van dementie. Deze methode van cultuursensitieve zorg bewees al eerder bij ouderen in Indonesië dat deelnemers tijdelijk een stukje van hun identiteit en herinneringen terugkrijgen door bezig te zijn met hun eigen cultuur. Het helpt hen makkelijker contact te maken met hun familie en draagt bij aan het welzijn van Indische en Molukse Nederlanders met dementie.

CULTUREEL PROGRAMMA PELITA-DAGEN STICHTING PELITA

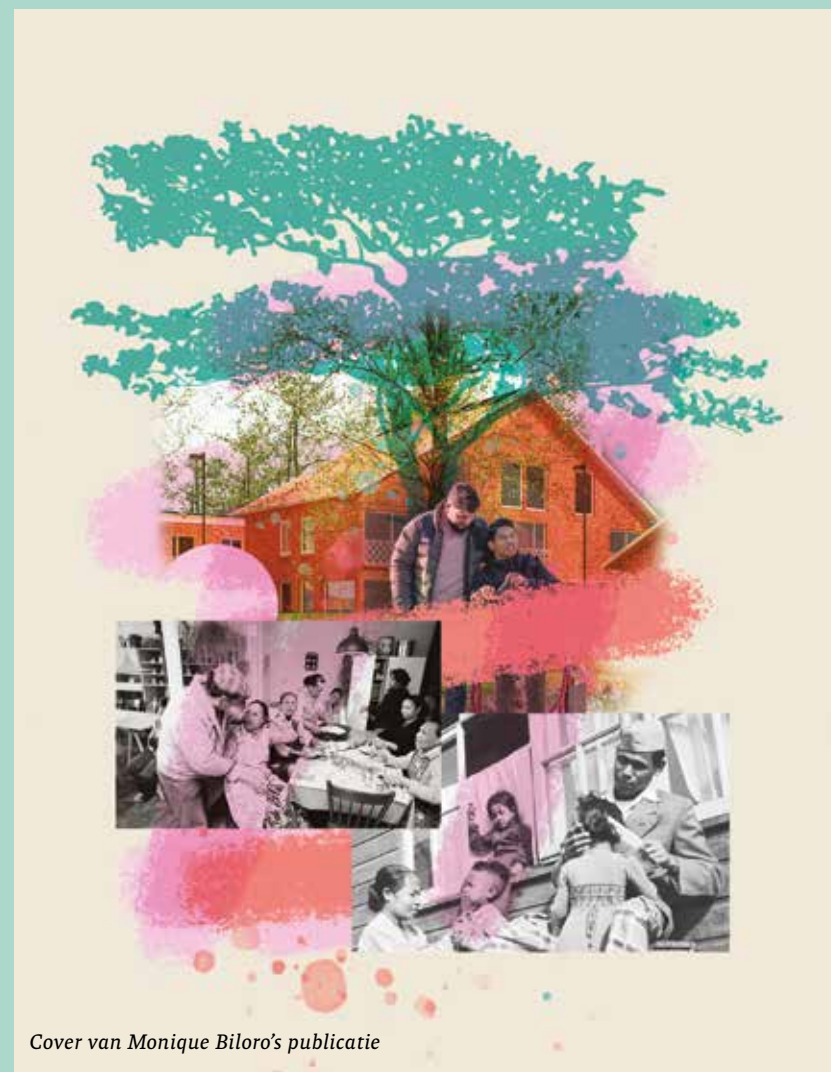
Een selectie van ondersteunde projecten wordt gepresenteerd aan bezoekers van de *Masoek Sadja's* en *Pelita Eettafels* verspreid over heel Nederland. Zo kunnen ook ouderen die weinig toegang meer hebben tot cultureel aanbod plezier beleven aan immaterieel erfgoed uit hun gemeenschap.

KUNSTPROJECTEN MET OUDERE EN DEMENTERENDE BEWONERS DIVERSE AANVRAGERS

Ook Michael Westhoeve, Michelle van Iersel, Andrea van 't Oostende en Stichting KOO constateren dat de groeiende groep Indische en Molukse ouderen in een isolement dreigt te raken door een tekort aan herkenbare culturele activiteiten. Zij ontwikkelden, onafhankelijk van elkaar, kleinschalige activiteiten waarin deelnemers zelf met hun immaterieel erfgoed en culturele geschiedenis aan de slag gaan en dit presenteren aan hun familie en het brede publiek.

VERHALEN UIT DE PONDOK STICHTING INDISCHE OUDERENRAAD HAARLEM

In Haarlem woont een groep Indische ouderen samen in woongroep 'Lieflijk Indië'. In dit boek komen hun levensverhaal en het immaterieel erfgoed aan bod dat voor hen persoonlijk bijdraagt aan een gevoel van identiteit en continuïteit, zoals het 'snuifkusje', muziek, spelletjes zoals *congklak*, *pentolan* en vliegeren; het belang van de *kumpulan*; sprookjes en bijgeloof zoals *guna guna*.

Cover van Monique Biloro's publicatie

Lain Sayang Lain, lain bantu lain

MONIQUE BILORO

'Waarom doen wij het anders in de zorg?' In de Molukse zorg speelt gemeenschappelijkheid een belangrijke rol. Antropoloog en specialist in woon-zorgconcepten Monique Biloro legt in een boek en met een instructievideo uit waarom deze vorm van zorg verlenen zo effectief is. Zij vertaalt de pijlers *Muhabbat* (naastenliefde), *Musjawarat* (beraadslaging en wijsheid) en *Masohi* (samenwerking) naar de context van de Nederlandse verslavingszorg om daarmee mantelzorgers en zorgverleners te inspireren.

”

Deze generatie heeft veel gezwezen. Het is belangrijk om hun verhalen te horen en op te tekenen. Zorgverleners moeten op een laagdrempelige manier kennismaken met deze ouderen en bereid zijn aan te sluiten bij hun behoeften.

Bonnie Joosten, directeur Stichting Pelita

Foto: Georgine Kwa

Artbooks

DE MAGISCHE TOKO VAN AYU'S OPA MAURA DOORENBOSCH

Nu de (Chinees-)Indische toko steeds meer uit het straatbeeld verdwijnt, wil deze jonge schrijver in samenwerking met een Indonesische illustrator een kinderboek maken gebaseerd op haar jeugd-ervaringen in de toko van haar grootouders.

Zij levert hiermee een bron van gespreksstof om verhalen en tradities over te brengen op de jongere generaties. Ze wil ook een dieper begrip creëren van de Indische en Peranakan- identiteit.

KINDERBOEK - DE WONDERLIJKE SPECERIENREIS ROY VERSCHOOR

Een klein meisje komt van Indonesië met de boot naar Nederland. Uit heimwee begint zij te koken met de specerijen die haar vader en moeder hebben meegenomen. Via een speels concept biedt dit kinderboek aanknopingspunten om met kinderen in gesprek te gaan over de uitdagingen, aanpassingen en het rijke culturele erfgoed van de eerste en tweede generaties Indische Nederlanders.

IN IEDERE VEZEL STICHTING LETTERHAVEN

Graphic novel over de worsteling van (latere) generaties met een Indische achtergrond die geen houvast hebben om hun culturele achtergrond een plek te geven in hun eigen identiteit. Het verhaal wordt in een compactere versie omgevormd tot een reizende expositie. De makers spelen in op de betekenis van Indisch zijn in de moderne wereld en het gebrek aan kennis en bewustzijn over afkomst als bron van vervreemding.

SNAAR STÉPHANIE TEEKENS

Twintig gitaristen met een Indische en Molukse achtergrond van verschillende generaties worden geportretteerd met de gitaar die het meeste voor hen betekent en de manier waarop deze de gitarist verbindt met hun roots. Bij dit boek wordt ook een expositie gemaakt.

ROOM / RUMAH MATT PLEZIER

Wat maakt de Molukse tienerkamer uit de jaren zeventig zo specifiek dat dit verhaal de moeite van het vertellen waard is? De veelal met broers en zussen gedeelde kamers vormden een soort gemeenschappelijke tussenruimte tussen de oudere generaties en de moderne tijd. De kunstenaar onderzoekt als het ware een 'wonderkamer' en of deze kamer invloed had op de ontwikkeling van een eigen identiteit bij Molukkers in Nederland van die generatie. In hoeverre kan deze ruimte bestempeld worden als (immaterieel) erfgoed? Wat kan de kamer ons vertellen over deze periode en de Molukse tieners van toen?

Generaties in het theater

IEDEREEN POCO POCO MADJOE DUA UTRECHT

Theaterproductie waarin niet-professionele acteurs met een Indische of Molukse achtergrond op het podium staan en verhalen vertellen over thema's als identiteit, geschiedenis, tradities en gebruiken. De inhoud van de voorstelling stond van tevoren niet vast. Het stuk heeft in het maakproces en tijdens de repetities vorm gekregen met inbreng van de acteurs onder leiding van een professionele en ervaren theatermaker.

Iedereen Poco poco. Foto: Bodil Anaïs

PANGKU IBU, MOEDERS SCHOOT STICHTING DELTA DUA

In dit project voor levend immaterieel erfgoed voeren Molukse senior acteurs en muzikanten een theaterstuk op vol levenslessen, herinneringen en verhalen, met liedjes, rituelen, overlevings- en kookrecepten die zij van hun moeders hebben meegekregen. Naast de interactieve familievoorstellingen wordt ook een online luisterkookboek gepresenteerd, het 'Nederlandse overlevingsreceptenboek'.

KRONTJONG TOEGOE /TUGU STICHTING OHANA

De bewogen slavernijgeschiedenis van de *Toegoenezen* tijdens de koloniale overheersing is in Nederland vrijwel onbekend. Terwijl juist deze cultuur de bakermat is van de populaire krontjongmuziek. In dit project worden dit bijzondere immateriële erfgoed en deze geschiedenis voor een breed publiek zichtbaar. De kennis en ervaring van de verdwijnende eerste generatie Toegoenezen in Nederland wordt zo overgedragen aan jongere generaties. Dit gebeurt via een filmproject in combinatie met workshops om zelf krontjong te leren zingen en spelen.

Foto: Stichting Ohana

MAMA'KU CHERONEY PELUPESSY

Danser en theatermaker Cheroney Pelupessy gaat voor dit multidisciplinaire project samen met haar moeder een zoektocht aan naar wie haar moeder is. Deze ontwikkeling vertaalt zich naar een dansvoorstelling onder begeleiding van de *tifa* waarin de Javaanse dansstijl naar voren komt en de bewegingen van strikt traditioneel naar een modernere vorm gaan. Zo moedigt zij jongere generaties aan hun (groot)ouders op een diepgaandere manier leren kennen en wil ze het patroon van onderdrukking van emoties te doorbreken.

ROEMAH PAPUA NL STICHTING INFORMATIE MELANESIË

Met dit landelijke publieksprogramma kunnen intergenerationele vraaggesprekken plaatsvinden over Papua cultuur, tradities en de gedeelde geschiedenis van West-Papua met Nederland. De orale mentale overlevering, die in de Papua cultuur centraal staat, krijgt daarin een eigentijdse draai door verschillende generaties met elkaar in gesprek te laten gaan. Diverse artiesten leveren een bijdrage aan het programma.

THUIS FEE REYNAERT

Zangeres en componist Fee Reynaert presenteert haar nieuwe werk 'Thuis', waarin traditionele Indonesische muziek en cultuur verwerkt worden in een modern jasje. De voorstelling 'Thuis' refereert aan het migratie verhaal van haar eigen opa en oma, maar ook naar het universele gevoel van wat thuis zijn betekent voor mensen. Fee wil hiermee een verbindende factor zijn in een polariserend Nederland.

Fee Reynaert

Het Familiefestival

60 JAAR MOLUKSE WIJK DE WIJERT STICHTING BADAN

De Molukse wijk de Wijert in Groningen pakte ter ere haar zestigjarig bestaan in 2023 flink uit. Met een groot cultureel familiefestival inclusief historische tentoonstelling, culturele en sportieve workshops, optredens met muziek en dans en uiteraard een *pasar malam* zette de gemeenschap zich in Noord-Nederland op de kaart. Diverse Molukse wijken verspreid over de provincies Groningen, Friesland en Drenthe werkten samen met de wijkraad, het kerkbestuur, de culturele vereniging en de gemeente Groningen om dit bijzondere moment te vieren.

10E EDITIE TENGARA CUP GEBROEDERS AMUKWAMAM

De Amukwaman-broers organiseren al jaren samen met een groep vrijwilligers dit sportieve familie-evenement met voetbal en cultuur. Steeds op een locatie waar vroeger een woonoord voor Zuid-Molukkers was. Voor de 10e editie in 2023 kozen zij voor Nistelrode. Hier werd, in samenwerking met de golfclub die nu op het terrein ligt, een cultureel programma werd samengesteld voor families.

Foto: Nongkrong Festival

PROJECT NONGKRONG STICHTING NONGKRONG

Nongkrong is een festival voor de belevingswereld van de 3e en 4e generatie Molukse en Indische jongeren in Nederland, waar zij elkaar kunnen ontmoeten en zich feestelijk kunnen verdiepen in hun culturele identiteit. Naast de vertrouwde elementen van Indische en Molukse familiefestivals zijn er panelgesprekken, kennisuitwisseling, open podia en samenwerking tussen culturele en creatieve makers in Nederland en Indonesië.

BRINDO FESTIVAL 202 STICHTING ARJATI

Het kleinschalige Brindo festival in Breda is erop gericht om het Indisch erfgoed te vieren en een podium te bieden aan de vele facetten die het erfgoed rijk is.

Festival Bersama-Sama. Foto: Jazz071

VONNIE'S NIGHT & BERSAMA-SAMA STICHTING JAZZ071

Deze Leidse stichting organiseert jaarlijks activiteiten rond Indische en Molukse cultuur. In 2023 programmeerden zij een jazzconcert in de geest van liefhebber 'tante Yvonne' en in 2024 een programma met muzikale optredens, workshops en film.

TRANSCULTURELE INDISCH- INDONESISCHE SPOREN STICHTING ONTMOETEN & (HER)DENKEN

Met een maandelijks programma vol verschillende kunst- en muziekuitingen en familie verhalen verbindt deze stichting meerdere generaties Indische en Molukse Nederlanders in Amstelveen.

PARTICULIERE INITIATIEVEN BABS KEMPERMAN, MARTHA WIJSHIJER EN CORRIE STERK

Ook het particuliere initiatief richt zich op kennis en uitwisseling tussen verschillende generaties. Zo organiseert de 72 jarige Babs vaak activiteiten voor ouderen, maar deze keer werkt zij samen met haar kleinkinderen om hun Indische leeftijdgenoten meer te vertellen over de gewoonten, tradities en rituelen. Martha Wijshijer organiseerde in haar eigen huiskamer een activiteit waar deelnemers, onder leiding van een gespreksleider, spraken over identiteit en de waarde van het erfgoed. Ook bereidden ze samen een maaltijd en kregen deelnemers uitleg over de betekenis van batik. En Corrie Sterk realiseerde haar droom om een culturele dialoogdag te organiseren voor kinderen van KNIL militairen uit Ede.

Weten vanwaar

TERUGGRIJPEN OP PRE-KOLONIAAL ERFGOED

Onder koloniale druk is veel van de oude Molukse
en Papua-culturen in vergetelheid geraakt

”

DE COMMISSIE AAN HET WOORD

“Het programma ‘Houd je erfgoed levend’ richtte zich vooral tot gemeenschappen met een geschiedenis in voormalig Indië. Opvallend was dat een groot aantal projecten verder terugging dan de Nederlandse koloniale tijd. Deze aanvragers zetten de spotlights op de Molukse en Papua-culturen, op hun pre-koloniale roots. Erkenning voor de inheemse culturen werd in hun plannen expliciet genoemd als drijfveer, onder verwijzing naar de oproep van UNESCO om meer zorg te dragen voor het behoud, de revitalisering en de promotie van inheemse culturen. Erkenning is immers een onmisbare stap in herstel en heling van de marginalisering van inheemse culturen die onlosmakelijk verbonden is met kolonisatie.”

Dari bahasa kenal bangsa

“Veel van wat niet in archieven en als tekst is bewaard, zit nog wel verborgen in spreektaal, symbolen en rituelen, muziek en dans, en in eten. Rond al deze aspecten zijn zo’n 20 onderzoeksplannen opgesteld om pre-koloniaal erfgoed te achterhalen, te borgen en te praktiseren. Spreektaal is er een mooi voorbeeld van, zoals ook een gevleugelde Molukse uitdrukking zegt: aan taal herkent men je afkomst (*dari bahasa kenal bangsa*). Het project *Heling door de herbeleving van het Moluks-Maleis* wil bijvoorbeeld via de eigen taal toegang geven tot waar Molukkers vandaan komen, tot de kern van de eigen cultuur. Daarmee draagt het bij jongere generaties volgens eigen zeggen bij aan een vorm van heling voor wat hun (groot en voor-) ouders is overkomen.”

Puur op klank overgedragen

“Ook gericht op jonge generaties en gebruikmakend van nieuwe media en technologie is *Wemale’s fluistering*: een driedelige podcast over een van de 62 Molukse ‘oertalen’, *Bahasa Wemale*. De taal wordt bijna niet meer gesproken. Maar als in een Molukse kerkdienst in het *Wemale* wordt gepreikt en de voorouders het woord tot hun nazaten richten, krijgen de kerkgangers kippenvel, puur op de klank zonder een woord te verstaan. In de podcast bedenken linguïsten, een jonge Molukse kunstenaar, een taalfilosoof, een antropoloog, een ademcoach en AI programmeurs hoe en in welke vorm het *Wemale* het beste kan worden behouden.”

Pre-koloniaal erfgoed kent behalve taal ook muziek als verschijnings- en overdrachtsvorm. Het project *Papua Type Beat* werkt vanuit de constatering dat veel mensen de emotie, het belang en de verbondenheid van Papua-muziek voelen en de liederen woord voor woord kunnen meezingen, maar de betekenis ervan niet kennen. Reden om op zoek te gaan naar de muziektradities van Papua’s, het verhaal achter de muziek en de

rol van muziek in hun leven nu in Nederland. Met dit doel organiseert *Papua Type Beat* workshops voor Papuajongeren in Nederland en brengt hen in contact met muzikanten en leeftijdgenoten in Papua. Met een kleine groep deelnemers wordt tot slot een album opgenomen met (nieuw geschreven) Papuamuziek, die niet alleen bedoeld is voor de eigen gemeenschap maar ook als kennismaking voor een breed en divers publiek met oude en nieuwe Papuamuziek.

Oud en eigentijds tegelijk

“Lichaamsversiering is voor jongeren nog zo’n oude en tegelijkertijd eigentijdse ingang op pre-koloniaal erfgoed. In *Tanda mata* ligt de focus op sieraden en tatoeages die van generatie op generatie zijn overgedragen als statusindicator én als materiële uitdrukking van verbondenheid met dorp, roots en met elkaar. Om nieuwe impulsen en inzichten te geven aan de discussie over tradities en rituelen in de huidige samenleving, legt het project Molukse lichaamsversiering vast in beeld en geluid. Aan de hand van interviews, portretten en foto’s van lichaamsversiering wordt ingegaan op de betekenis van traditionele versieringen vandaag de dag. Allereerst gaat het onderzoek terug in de tijd naar pre-koloniale roots en naar hoe die kennis productief kan worden gemaakt voor de toekomst. Want als je weet vanwaar je komt, kun je actief vormgeven aan waar je heen wilt. Tegelijkertijd biedt *Tanda mata* een bijzondere invulling van een algemenere, hedendaagse trend in lichaamsversiering. Het project dwingt kortgezegd erkenning af voor Moluks erfgoed en toont de waarde van erfgoed als drager van (een) identiteit.”

”

Nieuwe aandacht voor inheemse taal

WHAT'S IN A NAME - ONZE PAPUANAMEN STICHTING PINANG

Oudere Nederlanders met Papua-wortels hebben doorgaans naast hun Nederlandse voornamen ook een Papua-voornaam en een Papua-familienaam. Hiermee werd tradities en betekenis doorgegeven. Via een reizende expositie met foto's verhalen wordt het publiek geïnformeerd over deze traditie, die steeds vaker weer in ere wordt hersteld door jongere generaties.

WEMALE'S FLUISTERING STICHTING LESS AGENCY

In Nederland leeft nog één persoon die de inheemse taal *Bahasa Wemale* spreekt, een taal die op de Molukken zelf vrijwel is uitgestorven. In deze podcast belichten de laatste Wemale-spreker en verschillende experts de urgentie van het bewaren van inheemse talen. Ook wordt onderzocht hoe deze eeuwenoude en bijna verloren taal voor de toekomst bewaard en eventueel weer levend gemaakt kan worden.

DOORGEVEN GRAMMATICA TANIMBAR NOAH FANOEMBI

Pilot voor een cursus in de verdwijnende Molukse oertaal Yamdeen, afkomstig van het eiland Tanimbar. Via het grammaticahandboek waarmee de initiatiefnemer 30 verschillende dialecten heeft vastgelegd, kunnen deelnemers de basis-kennis krijgen om deze en verwante talen te leren spreken.

FIDI FUKA BUPOLO STICHTING KUMPULAN NUSA BUPOLO

De oorspronkelijke taal en cultuur van het eiland Buru worden gevierd en bewaard door het uitbrengen van een Burunees woordenboek in zowel het Engels als het Nederlands. Dit wordt aangevuld met een activiteitenprogramma en een cursus.

Door de Molukse talen toegankelijker te maken voor jongere generaties slaan we een brug tussen de gemeenschappen in Nederland en op Maluku.

Jamie Schaduw, oprichter Totaal Moluks

Heling door de herbeleving van het Moluks-Maleis

STICHTING TOTAAL MOLUKS

Via het e-learning platform *Totaal Moluks* kun je het Moluks-Maleis, de Molukse cultuur en de geschiedenis op een laagdrempelige manier leren kennen. Daarmee willen de oprichters op eigentijdse manier de Molukse talen en dialecten toegankelijker maken voor jongere generaties en een brug slaan tussen de gemeenschappen in Nederland en op de Molukken. Voor de ontwikkeling wordt samengewerkt met verschillende partners.

Muziek en theater

ZOLANG DE TIFA KLINT LEEFT HET MOLUKSE HART STICHTING BUAH HATI

Een serie bijeenkomsten staat in het teken van het maakproces en de beoefening van de *tifa*, een traditioneel Moluks slaginstrument, en de *tjonka*, een Moluks spel. De nadruk ligt op het toevoegen van eigen ervaringen en persoonlijke verhalen door de deelnemers, waardoor de beoefening een eigentijdse vorm krijgt en de verbondenheid wordt gestimuleerd.

MENGASIHANI – ERBARMEN MOETIARA MALOEKOE

Dit interdisciplinair kunstproject vertaalt Molukse historische verhalen, rituelen en persoonlijke geschiedenis naar beeldende kunstwerken, performances en zanguitvoeringen. Onder leiding van kunstenaar Juul Sadée werkte het Molukse collectief Ikatan samen aan een muzikale performance, naast de presentatie van kunstwerken die in samenwerking tussen het collectief en de kunstenaar gecreëerd zijn.

”

De Tifa geldt als de heartbeat van het Molukse volk.

Bob Mailuhu (Buah Hati)

Foto: Mengasihani

Beeld: Hans Kleijn / Kleijnbeeld

Kuwung Kuwung

MIRA REGENSBURG

Amateurdansgroep *Kuwung Kuwung* kreeg lange tijd les van dr. Clara Brakel, die aan Universiteit Leiden promoveerde op de Javaanse hofdanskunst. Sinds haar overlijden in juni 2022 probeert de groep haar culturele nalatenschap in stand te houden met nieuwe voorstellingen, onder leiding van een nieuwe dansdocent en met nieuwe kostuums.

Theatertournee Indra

MONIQUE DE ADELHART TOOROP

In een muzikale voorstelling wordt het mythische verhaal van de wees Indra verteld, die op zoek gaat naar zijn onbekende vader. Tijdens zijn reis komen diverse voorbeelden van Indisch en Indonesisch immaterieel erfgoed voorbij zoals de *keris*, *pencak silat*, bijgeloof en Oosterse en animistische filosofie.

Tujuh Pinty (de zeven poorten)

MICHELLE LAI

In deze sfeervolle vertelsessies ontmoeten kinderen de bewoners uit het magische regenwoud, gebaseerd op verhalen die de ontwerper in haar jeugd in Singapore en Indonesië van haar moeder hoorde. De voorstelling is geschreven in de stijl van klassieke Maleisische/Indonesische legendes en *pantuns*, en bevat elementen uit *wayang kulit* (schaduwpoppen) en Chinees-Indonesisch erfgoed.

Bunga Cengkeh

STELLA MAHULETTE DANSGROEP

Amateurdansgroep *Bunga Cengkeh* biedt al tien jaar in Middelburg danslessen voor meisjes van 5 t/m 20 jaar. De technieken van traditionele Molukse dans worden van oud op jong overgedragen en zij treden gezamenlijk op. Voor de jubileumvoorstelling worden de kostuums vernieuwd, zodat deze groep weer jaren vooruit kan.

Mystieke praktijken

'JIWA DAN RAGA' DE BODY AND MIND VAN INDISCHE EN MOLUKSE TRADITIES PANCA SILA

In deze reeks activiteiten staan Indische en Molukse lichamelijke en geestelijke tradities centraal. Iedere maand worden workshops georganiseerd in martial arts, massage, meditatie en vechtvliegeren. Aansluitend is er een retraiteweek.

Videostill uit Pocong

POCONGDORIE MAKE WAY FILM

Deze korte horrorkomedie vertelt het verhaal van de Indonesisch-Nederlandse broer en zus Dwi en Nanda die opgroeide in Nederland en van elkaar zijn vervreemd. Na het overlijden van hun moeder moeten zij het ouderlijk huis verkopen. Dan blijkt dat hun overleden moeder is teruggekomen als *pocong*: een geest gewikkeld in een witte lijkwade die rondspookt door het huis.... De film belicht op een eigentijdse en verfrissende wijze thema's als culturele identiteit, rouw, bijgeloof en het bovennatuurlijke.

MASSAGECURSUS AUGUSTINUS TUPARIA & LIEN SIBAWESSI

In deze pilot volgen deelnemers workshops over de oeroude holistische massagetechniek *Urut Isiwa*. De cursus is gericht op medewerkers in de zorg, massagetherapeuten en andere geïnteresseerden met en zonder Molukse achtergrond, zodat deze verdwijnende techniek meer bekendheid krijgt in Nederland.

GENDANG PENCAK NEDERLANDSE PENCAK SILAT FEDERATIE

De traditionele begeleidingsmuziek van *pencak silat* is lange tijd onderbelicht gebleven voor de buitenwereld. De NPSF wil deze kennis breder onder de aandacht brengen door een cursus muzikale begeleiding *pencak silat* te ontwikkelen. In samenwerking met Indonesische trainers wordt het schaarse aantal *gendang*spelers in Nederland tot trainers opgeleid en trainingsmateriaal ontwikkeld met video's, foto's en een notatieschrift. Het doel is deze kennis in te bedden in het klassieke muziekonderwijs.

Foto: Patricia Pattinama

SACRED HEART AWAKENING PATRICIA PATTINAMA

Het uitbrengen van een album met haar eigen spirituele muziek is een langgekoesterde wens van deze kunstenaar. Ze zet oude spirituele klanken en gebruiken van haar voorouders om in nieuwe muziek. Ze wil hiermee ontwortelde mensen helpen om te helen. De albumpresentatie wordt ondersteund door een traditionele *Alifuru* waterceremonie, een reinigingsceremonie die door het Christendom in onbruik is geraakt.

KEMBAR MAYANG STICHTING STARS OF GAIA

Op basis van de traditionele Indonesische huwelijksceremonie *Kembar Mayang* wordt een programma opgezet om deelnemers op te leiden tot specialisten in deze rituelen en rondleiders (*change makers*). Daarnaast worden museumworkshops ontwikkeld om kennis over te dragen. De ceremonie bevat symbolische en mystieke verwijzingen naar oude gebruiken en voorouders en bevat verschillende aspecten van immaterieel erfgoed, waaronder massage (*pijit*), muziek, dans, klederdracht en kruidenkennis.

ECHE MOLUKKERS SLURPEN PAPEDA STICHTING MUHABBAT DIENSTVERLENING

De traditie van *papeda*, een dikke soep die slurpend wordt gegeten, staat in dit project symbool voor meerdere aspecten van het Moluks cultureel en immaterieel erfgoed. In het project wordt aandacht besteed aan de betekenis en de dynamiek die gepaard gaan met *papeda* slurpen. Kennis over Molukse gebruiken en rituelen wordt vastgelegd en gedeeld met het publiek.

Een bordje Papeda. Foto: iStock

Nasi tumpeng. Foto: Jeff Pardoen

SELAMATAN UTRECHT KIRSTEN VD POEL & ADA BYRNES

In Utrecht wordt een traditionele *selamatan* georganiseerd, een rituele viering. De dag wordt geopend met een inleiding en aansluitend zijn er diverse (ceremoniële) activiteiten waarin het Indisch-zijn en de cultuur centraal staan. Eén van de activiteiten is het bereiden van *Nasi Tumpeng*, de ceremoniële rijstschotel. Door samen de maaltijd te maken wordt het samenzijn van de deelnemers en de gemeenschappelijke geschiedenis versterkt. Tijdens de eindceremonie wordt de *Nasi Tumpeng* op traditionele wijze gegeten.

ASLI MASTERCLASSES RIDHWAN OHORELLA

Met de kennis die professioneel verteller Ridhwan Ohorella van zijn grootouders kreeg, worden deelnemers ingewijd in de rijke Molukse cultuur en tradities. In een serie masterclasses door heel Nederland worden deelnemers ondergedompeld in verhalen, dans, muziek, spirituele praktijken met bijbehorende attributen en instrumenten, sociale praktijken en culinaire tradities.

NIEUW ANIMISME, VOOR GEZAMENLIJKE VERBINDING MET ELKAAR EN DE AARDE NATASCHA HAGENBEEK

In een serie workshops over spiritualiteit en tradities werkt een groep van circa vijftien deelnemers gezamenlijk aan een voorstelling waarin zij een nieuw ritueel presenteren. Onder leiding van verschillende experts op het gebied van spirituele tradities, healing, sjamanisme en ambachten krijgen deelnemers handvatten om zelf nieuwe rituelen te ontwikkelen en uit te voeren.

DYARAN KEPAN: WAT (W)EET JE ERVAN? VERENIGING AANEEN

Dyaran Kepan is een bepaald type spirituele gebruiken en rituelen afkomstig van Java, die door Javaanse contractarbeiders naar Suriname werden meegenomen. Voor mensen uit de Indische gemeenschap zijn deze gebruiken vaak herkenbaar, maar liggen zij enigszins in de taboesfeer. De oude gebruiken worden toegankelijk gemaakt voor een breed publiek. Hierdoor kan er verbinding en herkenning ontstaan tussen Indische Nederlanders en Javaans-Surinaamse Nederlanders, die een gedeeld erfgoed hebben.

Foto: Wereldmuseum Amsterdam

Martial Arts

WERELDMUSEUM AMSTERDAM

In deze langlopende tentoonstelling toont het museum dat vechtkunsten meer zijn dan alleen een fysieke sport. Bezoekers worden aan het denken gezet over hoe zij zelf omgaan met strijd of verzet: met anderen of met zichzelf, fysiek of spiritueel. Er komen verschillende soorten martial arts aan bod, waaronder *pencak silat*. Bij de tentoonstelling zijn verschillende activiteiten zoals live trainingssessies.

Het inzegenen van de kris. Foto: Bodil Anaïs

Poesaka Kris Club

STICHTING B-NICE

Wat doe je als je een *Keris Pusaka* als erfstuk of cadeau krijgt? Omdat de kennis rondom traditionele rituele wapens dikwijls binnenshuis blijft, is ze kwetsbaar en dreigt ze verloren te gaan. Bij de Poesaka Kris club leren deelnemers concreet hoe je de *keris* moet onderhouden, hoe en waar je deze moet bewaren, hoe je volgens de traditie offert aan een *keris*, welke ingrediënten je gebruikt om die offers samen te stellen en hoe je de functie en energie ervan kunt voelen.

Online platform voor Indonesische spiritualiteit

ATELIER ISTIMEWA

De Indonesische mystiek is een veelal verzwegen en vergeten onderwerp binnen de Indische en Molukse gemeenschappen in Nederland. Atelier Istimewa vertaalt deze traditionele wijsheden naar een eigentijdse vorm, om deze toegankelijk maken voor een breed publiek. Op dit platform wordt context en content gedeeld over authentieke rituelen, mystieke verhalen en helingmethodes, oefeningen. Ze werkt hiervoor samen met Nederlandse en Indonesische experts op het gebied van spiritualiteit en mentale gezondheid.

Silat Stories

KITTY AMBER JACOBS

Via dit onderzoek worden beoefenaars van *pencak silat* betrokken bij de ontwikkeling van een toolkit om de diverse aspecten van dit erfgoed te borgen en over te dragen aan nieuwe beoefenaars. Daarmee wordt gewerkt aan vernieuwende presentatievormen om het volledige beeld van *pencak silat* als levend en dynamisch erfgoed beschikbaar te maken voor een breed publiek.

InBetween

EVA VAN KESTEREN PHOTOGRAPHY

De bevolkingsgroep Alifuru op de Molukken heeft een eigen taal en een scheppingsverhaal dat wordt doorgegeven via verhalen en traditionele tatoeages: de *Alifuru markings*. Dit reizende fotoproject toont hoe Molukkers in Nederland zich door deze traditionele tatoeages laten inspireren om verbonden te blijven met het verleden en de toekomst en geeft op artistieke wijze duiding aan de betekenis en symboliek van de tatoeages.

Tanda mata - lichaamsversiering van de Molukse gemeenschap in Nederland

STICHTING MOZA

Tatoeages, armbanden, kettingen, oorbellen; er zijn verschillende soorten lichaamsversiering in Molukse gemeenschappen in Nederland. In dit project worden verhalen over Molukse lichaamsversiering in beeld en geluid vastgelegd. Zo wordt inzicht gegeven in de discussie rondom tradities en rituelen in een veranderende samenleving en de veelzijdigheid van het Moluks erfgoed.

”

De Alifuru hebben een eigen taal en een scheppingsverhaal dat wordt doorgegeven via verhalen en traditionele tatoeages.

Foto: Eva van Kesteren

Erkennen, bevragen en loskoppelen

DEKOLONISEREN: WERK IN UITVOERING

Een sleutelwoord in de projecten is dekoloniseren,
opgevat als een actief werkwoord.

”

DE COMMISSIE AAN HET WOORD

“Dekoloniseren staat voor een proces van erkenning van de doorwerking van het koloniale verleden, van kritisch bevragen en van loskoppelen van het koloniale gedachtengoed om aan een volgende fase te kunnen beginnen. Die van een gezamenlijke, rechtvaardige toekomst.”

“Voor het project *De vrouwen van Kelompok* is erkenning van de Molukse vrouwenbeweging uit recentere tijden de rode draad. Molukse vrouwen herkenden zich niet in de thema's van de tweede, witte feministische golf, waarin geen aandacht was voor racisme en discriminatie vanwege afkomst. Daarom sloten zij zich aan bij de beweging van zwarte, migranten- en vluchtelingenvrouwen. De Kelompok-vrouwen organiseerden zich in praatgroepen, ondersteunden vrouwen die plaatselijk en regionaal Molukse vrouwengroepen opzetten en hielden vast aan de eigen taal en cultuur. Van hun toenmalige strijd voor inclusieve sociale rechtvaardigheid wordt nu een serie minidocumentaires gemaakt als een noodzakelijke aanvulling op de geschiedenis van vrouwenemancipatie in Nederland.”

Kritisch terugkijkend

“In de tentoonstelling *Vogels van god* staat dekoloniseren voor het kritisch bevragen van de collectie van Missiemuseum Steyl, die tot begin jaren '30 van de vorige eeuw bij elkaar is gebracht door de missiepaters in Nieuw-Guinea. De expositie en het publieksprogramma vertellen wat de paradijsvogel al van oudsher voor Papua's betekent en ook hoe de vogel door de Westerse handel in zijn veren intussen een bedreigde diersoort is. Voor dit project heeft museum nauw samengewerkt met Papuagroepen in Nederland en in Papua. Het heeft historische bronnen uitgebreid met dans en muziek en verdiept met *oral history* van de bewoners van het leefgebied van paradijsvogels. Over deze andere manier van werken en aan de hand van zijn geschiedenis gaat het museum met nieuwe partners en nieuw publiek het gesprek aan over de perspectieven van toen en nu.”

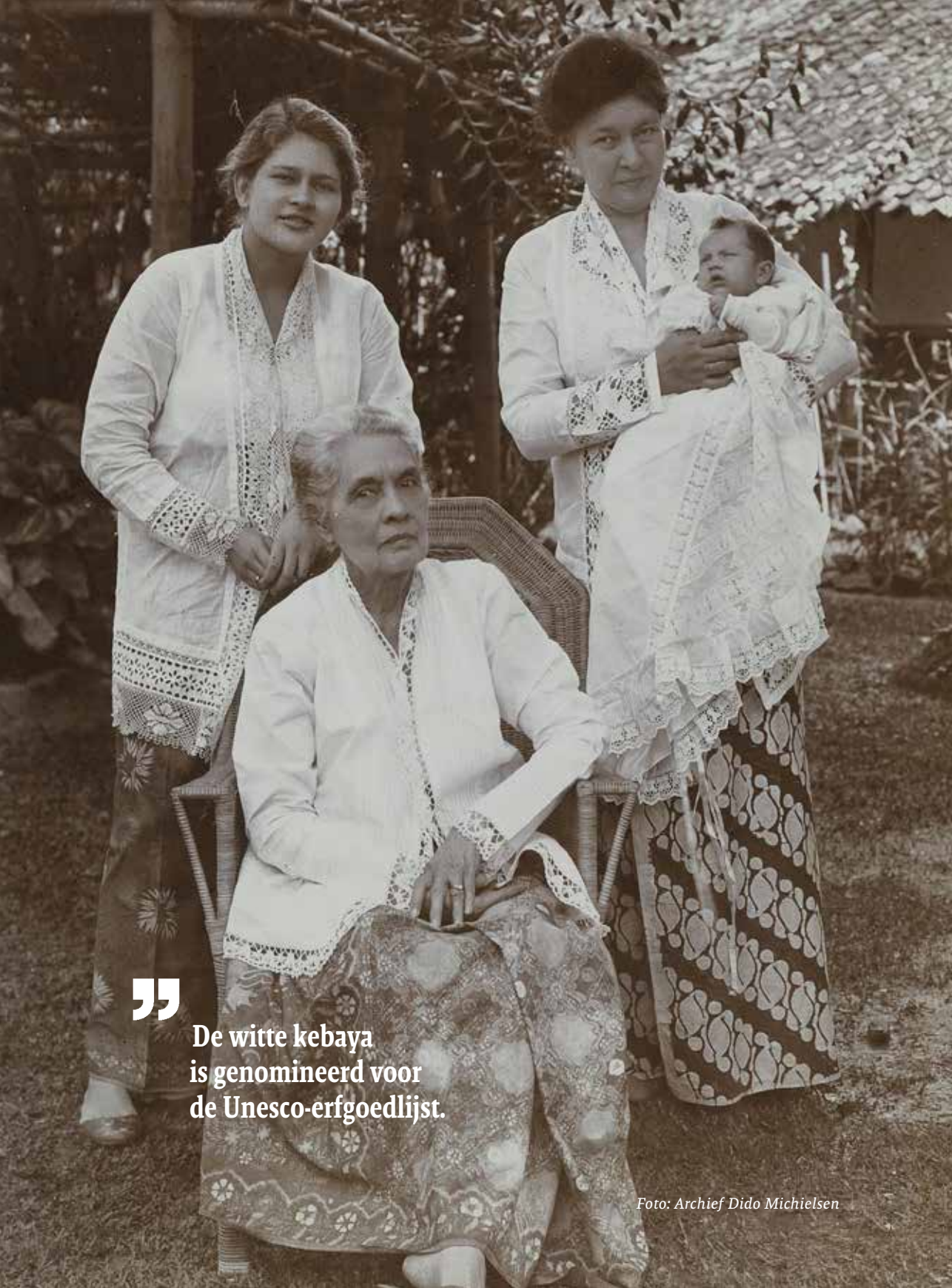
“Kritisch bevragen is nog nadrukkelijker een uitgangspunt van *Heksenkruid / Decolonizing botany*, de 12^e editie van de buitententoonstelling Beelden op de Berg in Wageningen. Vanuit de erkenning dat de botanische kennis wordt gedomineerd door een koloniaal perspectief wil dit project met nieuw werk van kunstenaars de botanische geschiedenis herzien door ruimte te maken voor inheemse kennis van plantensoorten en ecosystemen. Kunstenaar Jerrold Saija plaatst zijn installatie *Kalau dapat medja putih jangan lupa Lesa* (Als je een witte tafel krijgt, vergeet dan de Lesa niet) bovendien in de context van heling van vele eeuwen van geweld, uitbuiting en assimilatie.”

Gemarginaliseerde stemmen

“Een thema dat al langer kritisch wordt bevraagd gaat over de *njai*, de Indonesische huishoudster-concubine van Europese mannen. Lang werd zij weggemoffeld in de Indische geschiedenis, totdat zij aan het einde van de vorige eeuw binnen de Indische belangstelling voor afkomst een centrale rol kreeg toebedeeld. Zij werd de Indische oer- en voormoeder en vormde in veel onderzoek een nieuwe ingang op het verleden. Het effect daarvan is dat er nu veel meer en ook andere verhalen over haar de ronde doen. Voor de *njai* zijn nauwelijks schriftelijke en visuele overleveringen bewaard, waardoor onderzoekers op basis van secundaire bronnen de geschiedenis reconstrueren en de verhalen voorzien van eigen interpretaties.”

“*De zoektocht naar Tusadiah* toont bijvoorbeeld op een artistieke manier hoe de *njai* uit de verdomhoek in het proces van dekoloniseren een hoofdrol heeft gekregen. Voor deze video-installatie deed multidisciplinair kunstenaar Dagmar Rijgersberg onderzoek naar haar oma die mogelijk een *njai* was. Zij verdiepte zich in de verhalen van haar oma en die van tijdgenoten van haar oma, en vulde die aan met archiefstukken. In *De zoektocht naar Tusadiah* verweeft Rijgersberg alledaagse aanrakingen met universele lichaamstaal en maakt zij van het verleden een zintuiglijke ervaring. Haar kunst gebruikt zij volgens eigen zeggen om in dat verleden een verhaallijn te ontdekken die intuïtief juist aanvoelt. Deze nieuwe verhalen laten zien dat de Indische erfenis eenmaal losgekoppeld van zijn koloniale connotaties nieuw erfgoed voortbrengt. Dat wordt dan weer kritisch bevraagd, want vooralsnog is dekoloniseren werk in uitvoering.”

”

”

De witte kebaya
is genomineerd voor
de Unesco-erfgoedlijst.

Foto: Archief Dido Michielsen

Voormoeders

DE BETEKENIS VAN DE WITTE KEBAYA

DIDO MICHIELSEN & SABINE BOLK

De blouse die Indische en Indonesische vrouwen dragen op de *sarong* of *kain*, is genomineerd voor de Unesco-erfgoedlijst. Maar waarom droegen Indo-Europese vrouwen tijdens de koloniale overheersing specifiek een witte variant? Aan de hand van hun eigen *kebaya*-verzameling en de inbreng van het publiek onderzoeken de initiatiefnemers de betekenis van dit kledingstuk voor de draagsters zelf en voor de grotere koloniale geschiedenis.

ADOPTING NARRATIVES CARLINE WESDORP & MEGGIE VAN DOOREN

Deze *short doc* draagt bij aan een breder en rijker begrip van de vaak eenzijdig belichte Indonesische voormoeders. In de film staan verhalen en herinneringen centraal over veerkracht, weerbaarheid en onverschrokken vrouwen tijdens de koloniale periode in Indonesië. Deze vrouwen vormden een verbindende schakel tussen verschillende generaties.

THE WAVES THAT CAME FROM TERNATE SAROJINI LEWIS

In samenwerking met ontwerper Nelson Harst duikt de kunstenaar in de taboes rondom gemengde afkomst. Door archieven, familiefoto's en nieuw beeldend werk onderzoekt zij de positie en het immaterieel erfgoed van haar eigen inheemse voormoeders op het eiland Ternate, die gedurende de koloniale overheersing trouwden met Nederlandse mannen.

DE ZOEKTOCHT NAAR TUSADIAH DAGMAR RIJGERSBERG

Een video-installatie over Rijgersbergs voormoeder Tusadiah, die een *njai* was. Wie waren deze vrouwen? Was er sprake van liefde of dwang en hadden zij zeggenschap en zelfbeschikking? Met haar persoonlijke verhaal onderzoekt ze de rol van de voormoeder in de identiteitsontwikkeling van derde- en vierde-generatie Indische migranten, tegen de achtergrond van het (de)koloniale discours.

DE VROUWEN VAN KELOMPOK STICHTING BERSIAP COMPENSATIE

Vrouwenbeweging *Kelompok* (1979-1991) speelde een belangrijke rol in de emancipatiestrijd van Molukse vrouwen in Nederland, binnen zowel de eigen gemeenschap als in de Nederlandse samenleving. Het archief van deze beweging is onlangs overgedragen aan Kennisinstituut Atria. Ter aanvulling en verrijking van het dit archief worden vrouwen die betrokken waren bij de beweging geportretteerd in enkele mini-documentaires.

De dekoloniale dialoog

Puzzel met leenwoorden. Foto: Bodil Anaïs

SAMEN - BERSAMA-SAMA **RIZKY KALEBOS**

Zowel het Nederlands als het Bahasa Indonesia zijn over en weer door elkaar beïnvloed en bevatten verschillende leenwoorden. Deze beïnvloeding wordt tastbaar gemaakt in een visueel woordenboek, waarmee de makers het begrip van de koloniale periode en de culturele implicaties willen vergroten. Daarnaast helpt het boek om Maleis en Bahasa te leren.

HOE WE ZIJN GEWORDEN **EVA TOOROP EN MARIËLLA** **VAN APELDOORN**

Via deze podcast plaatsen de makers hun persoonlijke familiegeschiedenis op toegankelijke en creatieve manier binnen de context van de brede geschiedenis van Nederland en Indonesië. Een verhaal over een zoektocht naar feiten, over emotie en ratio en waarom de dingen zijn gegaan zoals ze zijn gegaan.

HET CULTUUR PAKHUIS **MOLO UKU TOURNEE**

De graphic novel *Molo Uku* van Erno Pickee wordt in dit project vertaald naar een theatertour over de invloed van Molukkers op de Nederlandse geschiedenis. Hierin worden traditionele en moderne kunstvormen met elkaar vermengd tot een eigentijdse wisselwerking tussen heden en verleden.

Beeld: Erno Pickee

HEKSENKRUID / DECOLONISING **BOTANY** **STICHTING BEELDEN OP DE** **BERG**

Het jaarlijkse beeldend kunstfestival in Wageningen stond in 2024 in het teken van de dekolonisatie van plantenkennis. De installatie die beeldend kunstenaar Jerrold Saija hiervoor maakte is een eerbetoon aan de sagopalm.

Foto: Het Indo café

HET INDO CAFÉ – DE TALKSHOW **BOKASHI**

Tijdens de tentoonstelling *Het Koloniale Verleden van Rotterdam* in 2023 werden Rotterdamse bewoners met Indische wortels uitgenodigd voor een straatinterview over de geschiedenis en de effecten van het koloniale verleden van Indische families op de hedendaagse Rotterdamse maatschappij.

GEWEEFDE VERHALEN **BRADWOLFF PROJECTS**

In samenwerking met vooraanstaande kunstenaars zoals Mella Jaarsma, Lala Bohang, Armando Ello en Roy Villevoe worden verschillende perspectieven getoond die samen het eigentijdse verhaal van het Indisch-Nederlands erfgoed vertellen en de dialoog stimuleren over cultuur en identiteit.

DE LEGENDE VAN **VLEERMUISVECHTER** **TOM EN JOLIEN VAN DER** **GEUGTEN**

Het stripboek *Legenda Sawung Kampret* van de in Indonesië legendarische stripmaker Dwi Koendoro is nu in het Nederlands vertaald. Een initiatief van Jolien van der Geugten en haar vader Tom van der Geugten. Met dit stripboek willen ze de belangstelling in Nederland voor het Indonesische perspectief op het verleden vergroten.

Foto: Bodil Anaïs

Publieksprogramma Vogels van God

MISSIEMUSEUM STEYL

De tentoonstelling *Vogels van God* vertelt het verhaal en de symbolische betekenis van de paradijsvogels op Papua en Papua-Nieuw-Guinea. Het randprogramma is georganiseerd in samenwerking met ambassadeurs en

artiesten uit de gemeenschap in Nederland. Het immaterieel erfgoed vanuit de Papua-cultuur speelt de hoofdrol, met traditionele dans en muziek, culturele lezingen en workshops over culinaire tradities, geneeskunde en ambachten.

Wol! Het Papuahuis

SAMENWERKENDE ORGANISATIES VOOR WEST PAPUA

De kennis in Nederland over West-Papua en de Papua's is versnipperd en eenzijdig, terwijl de cultuur een enorme diversiteit en rijk cultureel erfgoed kent. Verschillende organisaties uit de gemeenschap zelf bundelen daarom hun krachten voor de oprichting van een (online) kenniscentrum.

Het online Papuahuis moet een centrale plek worden voor informatie over de geschiedenis van West-Papua, verteld door de gemeenschappen zelf. Hier kan het erfgoed duurzaam geborgd en getoond worden en is er ruimte voor nieuwe toevoegingen door jongere generaties.

Foto: Bodil Anaïs

Nieuwe Verhalen bij Oude Collecties

WIM MANUHUTU

Onder leiding van Wim Manuhutu onderzoekt een werkgroep uit de Molukse gemeenschap in Nederland de Molukse collecties in Nederlandse musea, en de bijbehorende verhalen en beschrijvingen met een kritische blik. Op basis hiervan ontwikkelen zij nieuwe manieren om de (culturele) kennis van de Molukse gemeenschap toe te voegen aan de bestaande collectie-informatie.

”

De paradijsvogel is nog altijd een krachtig symbool dat staat voor status en schoonheid.

Foto: Missiemuseum Steyl

Doorbreken van stereotypen en taboes

LOS VAN HET KOLONIALE GEDACHTENGOED

Dekoloniseren werpt onherroepelijk licht op stereotypen
en taboes die zich in de koloniale erfenis hebben vastgezet.

”

DE COMMISSIE AAN HET WOORD

“Stereotypen die nog steeds doorwerken - zij het minder hardnekkig - verbinden Indisch erfgoed met eten, met guna-gna en met wellustige en indolente vrouwen. De commissie kreeg veel projecten voorgelegd, met als doel bekende onderwerpen te ontdoen van hun stigmatiserende laag. De inhoudelijke variatie en gelaagdheid van deze projecten maakten interessante discussies los bij de commissie.”

“Neem het project *Kokki Bitja*, een boek over het oudste Indische kookboek van Marjolein Kokosky Deforchaux-Kelderman. *Kokki Bitja* verscheen voor het eerst in 1843, in het Indisch-Maleis wat op zich al bijzonder is, en is tot in 1941 vele keren herdrukt. Kokki Bitja blijkt niet één maar verschillende vrouwen van uiteenlopende herkomst: Javaans, Europees, Arabisch, Indiaas, Maleisisch en Chinees. Juist deze variatie maakt het boek tot een rijke Indische erfgoedbron, zo toont Kokosky Deforchaux-Keldermans onderzoek aan. Voor Nederland komt daaruit naar voren dat hier het onjuiste beeld is ontstaan van de Indische keuken als een aan de Hollandse smaak aangepaste versie van de Indonesische keuken. Met deze conclusie sluit *Kokki Bitja* aan op de discussie die eind 2022 oplaaide toen de Indische rijsttafel werd uitgeroepen tot immaterieel erfgoed van Nederland. Indonesische en ook Indische stemmen spraken van culturele toe-eigening van de rijsttafel als Nederlands erfgoed.”

Taboes op inheemse kennis

“De genoemde discussie onderstreept dat erfgoed niet statisch is, maar verandert onder invloed van belanghebbenden bij het erfgoed, onder invloed van voorstanders en tegenstanders van wat moet worden behouden. Ook in de commissievergadering werd regelmatig gesproken over het opnieuw overdragen van (praktijk)kennis, maar dan wel ontdaan van stereotypen en ook van taboes uit het koloniale gedachtengoed. Zo richtten *Good Jamu*, *Keris Poesaka Club* en *Silat Stories* zich specifiek op respectievelijk traditionele medicinale dranken, op de kennis over heilige wapens en de betekenis van *pencak silat* als meer dan een *martial art*. Voor de koloniale elite waren deze gebruiken destijds taboe. Ze werden weliswaar op grote schaal maar nooit openlijk beoefend, omdat ze volgens de ‘Westerse beschaving’ ongepast waren, minderwaardig en zelfs gevaarlijk. Zo gevaarlijk dat bijvoorbeeld *pentjak silat* door het koloniale bestuur was verboden.”

“Wat dergelijke projecten doen, is koloniale praktijken en denkbeelden dekoloniseren zonder het kind met het badwater weg te gooien. *Good Jamu* presenteert de geschiedenis, het ambacht en de ingrediënten van *jamu* als eeuwenoude geneeskunde én het

maakt van de overdracht een kunstzinnige en zintuiglijke ervaring: een muziekinstallatie die van de geluidsfrequenties van koenjit, djahé, sereh een hoorbare compositie maakt. *Keris Pusaka Club* grijpt voor de spirituele omgang met heilige wapens terug op ceremoniën en rituelen uit het verleden, onder het motto *Eer je tradities, maar ga mee met je tijd* en van *pentjak silat* wordt een veel omvattende cultuuruiting te gemaakt gevat in een fysiek gevecht, gesteund door live gamelanmuziek en bekrachtigd door een gezamenlijke rijsttafel.”

Andersoortige taboes en stereotypen

“Wat de commissie zich afvroeg en waar ze geen eensluitend antwoord op vond, is de vraag of ‘Indisch zwijgen’ ook een taboe is uit de koloniale tijd. Het verwijst naar het trauma van de Japanse bezetting, de onafhankelijkheidsoorlog en de noodgedwongen landverhuizing waarover niet of nauwelijks of alleen in flarden gepraat zou zijn. ‘Indisch zwijgen’ is alleen niet van buiten af maar zelf opgelegd. Maar taboe of niet, de commissie heeft projecten rond ‘Indisch zwijgen’ geïnterpreteerd in de context van dekoloniseren, van het doorbreken van de doorwerking van koloniaal gedachtengoed.”

“Een project, dat op nog een andere manier in dekoloniseren past, was De legende van *Vleermuisvechter*, van Dwi Koendoro, uitgegeven en uitgelegd door Jolien en Tom van der Geugten. De legende is een satirische strip die zich afspeelt in het begin van de 17^e eeuw toen Jan Pieterszoon Coen het oorspronkelijke Jayakarta verwoestte en er een VOC-havenstad met een fort bouwde, Batavia. De Indonesische striphelden, Vleermuisvechter en Na’ief, een soort Asterix en Obelix, vertellen het VOC-verhaal met feiten, verzinsels en humor vanuit Indonesisch perspectief. Zo ontkrachten zij het stereotiepe en lang gangbare beeld over een VOC-tijd om trots op te zijn. De stripvorm, de karikaturen van de hoofdrolspelers en het andere verhaalperspectief geven een nieuwe lading aan het oude erfgoed. Zo’n project, waarvan de inhoud wordt geclaimd door meer partijen, geladen vanuit meervoudig perspectief en vanuit het verleden wordt geactualiseerd naar nu, dat is een voorbeeld van erfgoed in al zijn ingewikkelde dynamiek.”

”

Videostill uit *Noeits miër nao hoés*, Stichting Stagetree

”

Door samen carnaval te vieren
breng je twee totaal verschillende
immaterieel erfgoed-tradities
en culturen bij elkaar.

Azië x Nederland

VERENIGING PAN ASIAN CONNECTIONS

Een multidisciplinair programma waarin kunst en professioneel makerschap centraal staan. PAC maakt de verborgen geraakte verhalen en perspectieven van verschillende gemeenschappen met Aziatische roots zichtbaar. Dit project

biedt vooral ruimte aan jonge stemmen, wat kan bijdragen aan een gevoel van herkenbaarheid. In het programma is er ruimte voor verschillende aspecten van immaterieel erfgoed en de drempels waarmee Aziatische migrantengroepen te maken hebben.

Koud Vuur

OPUS ONE

Deze musical vertelt het verhaal van drie generaties Molukse Nederlanders, vanuit het gezichtspunt van een jonge vrouw die op zoek gaat naar haar eigen familiegeschiedenis, wortels en identiteit. Diverse perspectieven komen aan bod, waardoor de voorstelling toegankelijk is voor verschillende generaties. Tijdens het nagesprek kan het publiek in gesprek gaan met de acteurs.

Voorbij de botol tjebok

STICHTING INDEHOY

Een geïllustreerd boek met een workshopprogramma over specifiek Indische gewoonten en gebruiken op het gebied van lichamelijkheid en intimiteit. Daarmee willen de makers meer openheid creëren rondom sensualiteit in de Indische cultuur en informatie te ontsluiten voor de jongere generaties.

What You See Festival 2023

LOOKING EAST & BACK

Dit kunstfestival is gericht op identiteit en gender. Het focusprogramma werd samengesteld met kunstenaars, schrijvers en denkers, van wie sommigen zich als queer identificeren en daarnaast hun Indische identiteit centraal stellen in hun werk.

Foto: Stichting Stagetree

Noeits miër nao hoés

STICHTING STAGETREE

Hoe breng je twee totaal verschillende immaterieel erfgoed-tradities en culturen bij elkaar? Door samen carnaval te vieren! In 2024 organiseerde de Molukse gemeenschap in Venlo op Vastelaovend de Boerebroélof met een Moluks tintje. Traditioneel wordt op die dag een paar in de onecht verbonden en verkleden Venlonaren zich als boer en boerin in de klederdracht van ruim 100 jaar geleden. De voorbereidingen en het evenement werden gefilmd en bewerkt tot een treffende documentaire over de Molukse gemeenschap in Venlo, culturele uitwisseling, respect en de verbindende kracht van rituelen.

Dialogo

HET GROTE INDO ZOEBOEK GA LOS & RICKY RISOLLES

Dit kinderboek met kleurrijk geïllustreerde zoekplaatjes beantwoordt op ludieke wijze vragen van kinderen van 4 tot 104 met een Indische en Indonesische achtergrond over identiteit. Via tal van herkenbare items, belevenissen en beelden maken de lezers kennis met veelvoorkomende clichés rondom Nederlands-Indië en Indonesië. Dit creëert een opening om met elkaar in gesprek te gaan.

Beeld: Gracia Khouw

ÉÉN GEMEENTE, VEEL CULTUREN, MEER GESPREKKEN NANNEKE WIGARD

Ter ere van het 60-jarig bestaan van de Molukse wijk Eerbeek in Brummen organiseren oud-bewoners een interviewproject met Moluks Nederlandse jongeren en ouderen en diverse generaties van andere etnische gemeenschappen die in Eerbeek zijn neergestreken. Het project wordt gepresenteerd via een tentoonstelling in de lokale bibliotheek en mogelijk een podcast.

EN LEID ONS NIET IN BEKORING MORRIS MATURBONGS

In deze korte speelfilm over een Moluks-Nederlandse vader-zoon-relatie zijn acceptatie tussen deze twee generaties, de sobere beleving van het geloof en het contrast daarvan met de rijke Molukse cultuur de rode draad. De maker wil met deze film vragen stellen over de plek en de beoefening van het christendom in zijn gemeenschap, zonder kritiek daarop uit te willen oefenen.

ATJAR, KROEPOEK EN PISANG GRACIA KHOUW

Haar fascinatie voor taal speelt een grote rol in het werk van deze beeldend kunstenaar. In dit nieuwe werk onderzoekt zij de herkomst van de honderden Indische woorden in het Nederlands die onlosmakelijk verbonden zijn met ons koloniale verleden en wil zij visueel weergeven hoe wij ons in het heden daartoe verhouden.

TALK ABOUT IT - DE PODCAST DARYL JAY KYLE

Samen met enkele co-hosts gaat de maker in gesprek met Molukse Nederlanders en anderen met een vergelijkbare achtergrond over de invloed van het koloniale verleden op identiteit. De podcast is bedoeld om in een groep te worden beluisterd en samen na te bespreken. Elke aflevering wordt daarom afgesloten met een vraag en een stiltemoment waarin de luisteraars kunnen reflecteren op het thema.

Foto: Melanie van Vorstenbos

SIAPA BIKIN?! MELANIE VAN VORSTENBOS

Via een 'community-based' werkwijze worden moderne variaties van ogenschijnlijk traditionele Molukse gerechten bij elkaar gebracht. Dit creatieve kookboek legt niet alleen de verschillende interpretaties van recepten en kooktradities uit de orale Molukse cultuur vast, maar ook de veranderingen in culinaire erfgoed door de tijd en invloeden van andere culturen. Zo worden deelnemers en lezers aangemoedigd om recepten naar eigen inzicht aan te passen.

60 JAAR MOLUKKERS IN HELMOND STICHTING AIN NI AIN

Via een 'open-deur expositie' maken bezoekers op een levendige manier kennis met de geschiedenis van de Molukse Helmondse gemeenschap. Onbekende mensen worden welkom geheten in het ouderlijk huis van een Molukse-Nederlands gezin, als een educatieve reis en eerbetoon aan de Molukse geschiedenis.

DIALOOGTAFELS PARTICULIERE INITIATIEVEN

Ook in de particuliere initiatieven is veel behoefte aan openheid en het doorbreken van taboes. Cecile Pattij, Vera Taihuttu en Mayella Plomp organiseren in uiteenlopende vormen en verspreid over het land speciale dialoogtafels voor Molukse-Nederlanders. Angelique van Ancum richt zich juist op de 2e generatie Indische gemeenschap in Amersfoort. Alle creëren een besloten *safe space* waar deelnemers onder begeleiding in gesprek kunnen gaan over culturele belemmeringen, generatiekloven, de invloed van je opvoeding op carrière en succes en andere moeilijk benoembare blokkades.

WIJ ZIJN HIER WAIKUMA PENTURY

Met een tweedaags festival met workshops over kunst uit Papua, Oceanië en Melanesië nodigt deze jonge danser en theatermaker bezoekers uit om uit de comfortzone te stappen en om via het zelf maken van kunst in contact te komen met de eigen cultuur en identiteit.

'Dansen tussen Oost en West', Arnaud Kokosky Deforchaux. Beeld: Hans Kleijn / Kleijnbeeld

”

Of je nu Indisch, Moluks, Nederlands, Turks of Surinaams bent, een kunstvorm als dans kan je identiteitsgevoel versterken.

Arnoud Kokosky

'DANSEN TUSSEN OOST EN WEST' ARNAUD KOKOSKY DEFORCHAUX

In zijn vijftigjarige internationale carrière specialiseerde de auteur zich in danstradities uit Indonesië. Zijn persoonlijke archief met dagboek-aantekeningen, anekdotes en vele foto's biedt een tijdsbeeld van de veranderende Indische identiteit gedurende deze jaren, en de invloed van de hernieuwde uitwisseling met Indonesië sinds de jaren zeventig. Lezers worden met deze uitgave geïnspireerd om door middel van kunst in contact te komen met hun etnische achtergrond, hun identiteit te versterken en het eigen erfgoed door te geven.

BOTRAM ISOLDE VENROOY & ROY VORAGEN

Het Sundanese woord voor picknick, *botram*, is ontstaan als verbastering van het Nederlandse woord boterham. Voor dit conceptuele project, over de migratie van woorden en smaken tussen talen en lichamen, nemen strandgasten plaats op een speciaal ontworpen picknickkleed waarop performances rondom Indische identiteit en verhalen worden uitgevoerd.

WE ARE ALL STARS - ON TOUR GAYLE MAHULETTE

Door sportieve clinics te organiseren in Molukse wijken wil deze meervoudig Nederlands kampioen badminton de sport weer populair maken bij Moluks-Nederlands jongeren en hen inspireren met motiverende lezingen over fysieke, mentale en spirituele gezondheid.

INSPIRATIE & MOTIVATIE PODCAST RAYVANO SABAJO

Door creatieve en succesvolle Molukse-Nederlanders te interviewen over hun jeugd, familiegeschiedenis, rolmodellen en de rol van cultuur in hun opvoeding, hun artistieke ontwikkeling, successen en obstakels wil de maker jongeren stimuleren om over zichzelf en hun ambities na te denken.

PADEDE (HUILEBAK) ACA SIWABESSY-STOFFELS

In haar eerste dichtbundel biedt deze beginnende *spoken word* artist een gevoelig tegenwicht aan de vaak sterke en strijdvaardige manier waarop Molukse-Nederlanders in het leven staan. Bij de lancering begeleidt zij samen met een transformatiecoach het helingsproces van de aanwezigen vanuit een liefdevol, positief en kunstzinnig uitgangspunt.

INDO CITY SAFARI MEHDI DU PUY

Bij de *Indo City Safari* in Breda gaan bezoekers langs bij een aantal Indische families of plekken waar deelnemers persoonlijke verhalen vertellen in een authentieke Indische omgeving. Zo wordt de bezoeker uitgenodigd voor een persoonlijke ontmoeting met 'de ander': zoals een migrant, een ondernemer of een veteraan.

Ruimte maken en gezamenlijk vullen

VERBINDEND ERFGOED

Immaterieel erfgoed verbindt het verleden met het heden,
tradities met nieuwe cultuurvormen, opeenvolgende
generaties én verschillende culturele groepen met elkaar.

”

“Net als ‘dekoloniseren’ is ‘verbinding’ een terugkerend begrip met een brede invulling binnen de ingediende projecten in ‘Houd je erfgoed Levend’. In wisselende verhoudingen komen alle drie de aspecten in de aanvragen tot uiting, vooral in de vele festivalprojecten die zijn ingediend. Jong en oud van Indische herkomst kan door het hele land kennismaken met traditionele en eigentijdse dans, genieten van muziek en culinaire smaken, en zich verdiepen in het erfgoed van de eigen specifieke gemeenschap. Al nodigt ieder festival ook het brede publiek uit buiten de eigen culturele kring.”

Bij het project *Noeits miër nao hoés* was het andersom. De Molukse gemeenschap werd door Venlo uitgenodigd om in het carnaval de Boerebroélof te organiseren. In deze mix van Molukse cultuur en Venlose carnavalstradities presenteerden de Molukse deelnemers zich als vanzelfsprekend ook als Venlonaar. *Noeits miër nao hoés* wordt nu ook een documentaire, waarin wordt teruggekeken naar het pijnlijke verleden van de eerste Molukkers in noodbarakken, om uit te komen bij dit carnavalsfeest als gezamenlijk erfgoed en als voorproefje van wat Molukkers en Venlonaren nog meer gaan delen. Zo’n gezamenlijk perspectief zit in meer projecten.

Naar buiten

“In Eerbeek herdenkt de Molukse gemeenschap in 2024 haar 60-jarige bestaan met een interviewproject, een event en een digitale tentoonstelling, getiteld *Eén gemeente, veel culturen*, meer gesprekken. Op initiatief van Augustien Matulesy-Souisa en Jeffrey Pentury en begeleid door erfgoedsspecialist Nanneke Wigard interviewen jongeren van vier gemeenschappen uit Eerbeek van Molukse, Somalische, Eritrese en Oekraïense afkomst de oudere generaties en leeftijdgenoten van de eigen en andere gemeenschappen. Welke elementen vinden de oudere generaties waardevol om door te geven en welke vinden de jongeren interessant om in hun eigen bagage mee te nemen en dan niet alleen uit hun eigen tradities maar ook uit die van hun leeftijdgenoten?”

Ver over groepsgrenzen heen

“Verbinding met ook andere dan de eigen gemeenschap zit in een klein aantal projecten nog wat steviger verweven, zoals in *Nieuw animisme* van kunstenares Natascha Hagenbeek en dramaturge Jellichje Reijnders. De werktitel *Nieuw animisme* staat voor een serie workshops storytelling, ambachtelijk *ikat* weven, bewegingsvormen uit de *pentjak silat*, geluidstradities uit de yoga en vocale expressie die de relatie tussen mens en natuur, en tussen mensen onderling verdiepen. Met het achterliggende idee dat de wereld een levend systeem is waarin dieren, planten, stenen en natuurlijke fenomenen

een spirituele essentie hebben, grijpt nieuw animisme terug op pre-koloniale tradities uit Papuase, Molukse en Javaanse culturen. Het doel van de serie workshops is om samen met de deelnemers een eigentijdse rituele voorstelling te maken. Het project brengt zodoende nieuw erfgoed voort en het verbindt verschillende gemeenschappen uit de toenmalige Indische kolonie. Het accent ligt hierbij niet alleen op het gedekoloniseerde verleden maar op eigentijdse interculturele rituelen voor een breed publiek.”

“Bij PAC (Pan Asian Collective) zit de verbinding tussen verschillende culturele groepen stevig verankerd in het collectief van makers. Ze komen uit de diverse Indische, Molukse, Peranakan en andere gemeenschappen uit Zuidoost-Azië. Zij maken verhalen vanuit Aziatische-Nederlandse perspectieven over identiteit en ‘Asianness’, geïnspireerd door traditionele (kunst)vormen en vertaald naar een moderne context. Het project *Azië X Nederland* presenteert de Amsterdamse stadswandeling *Nootmuskaat*, een bloem voor het zwijgen, een programma rond erfgoedonderzoek en een dansvoorstelling waarin de choreografen bewegingstalen van hun Indonesische, Vietnamese en Hindostaanse voorouders hebben verwerkt. *Azië X Nederland* legt het accent op begrippen als ‘othering’ en ‘belonging’, ‘onbegrip’ en ‘verbinding’ reikt daarmee ver over de eigen groepsgrenzen heen.”

Next level

“Verbindingskracht van erfgoed is op veel manieren en in veel projecten voorbeeldig ingezet. De Indische, Molukse, Papua en Peranakan-groepen volop bezig zijn om ruimte te creëren in de Nederlandse samenleving, geschiedenis en cultuur voor hún specifieke verleden en erfgoed. Daaraan is door de adviescommissie van harte meegewerkt. Er zijn projecten positief geadviseerd gericht op erkenning van de eigen gemeenschap en bevragen van de eigen tradities. En projecten die een stap verder gingen door hun erfgoed te dekoloniseren, te actualiseren en zicht te bieden op nieuw erfgoed. Dat erfgoed is van een *next level* omdat het zich buiten gebaande paden en koloniale begrenzingen begeeft. Maar daarmee zijn we er niet, want erfgoed maken ontleent zijn waarde aan het leggen van verbinding, intergenerationeel, intercultureel en steeds weer opnieuw.”

Liane van der Linden (1957) is historicus en ontwikkelde als onderzoeker, redacteur en directeur diverse programma's over met name de doorwerking van koloniale beeldvorming. Van 1 maart 2023 tot en met 1 juli 2024 was zij voorzitter van de adviescommissie 'Houd je je erfgoed levend'.

”

Festivals nieuwe stijl

Shopper tijdens Kumpuland festival.
Foto: Bodil Anaïs

KUMPULAND FESTIVAL AWE FOUNDATION

Van dans, theater en muziek tot literatuur, film, fotografie en multidisciplinaire kunst; jonge artiesten en makers kijken op dit eendaagse artistieke festival met een eigentijdse blik naar Indisch en Moluks immaterieel erfgoed, de zoektocht naar 'thuis' en het gedeeld verleden van kolonisatie en migratie. Tussen de vele traditionele *pasars* en *kumpulans* biedt dit evenement inhoudelijke verdieping met een verfrissende inslag.

FLOATING PASAR STICHTING 15 AUGUSTUS 1945 ROTTERDAM

Dat ook de traditionele Indiëherdenkingen aan verandering onderhevig zijn, blijkt wel uit het groeiende succes van de *Floating Pazar*. Via dit culturele festival trekt de vrijwilligersorganisatie ieder jaar op 15 augustus meer jongeren en bezoekers met andere roots. Daarmee creëert zij op een toekomstgerichte wijze bewustwording rondom de geschiedenis, de relatie met het hedendaagse Indonesië en uitwisseling met het brede en zeer diverse Rotterdamse publiek.

CINEMA MALUKU 2025 AMSTERDAMS FILMHUIS

De vele recent verschenen films van Molukse makers krijgen hun eigen filmfestival met gesprekken en activiteiten. Het festival trapt af in Amsterdam en verspreidt zich via Molukse wijken van Assen en Doesburg naar Krimpen aan de IJssel, Middelburg, Culemborg, Leerdam en Tiel. Daarmee wordt de zichtbaarheid van Molukse verhalen en perspectieven vergroot en het werk van Molukse (film)makers in Nederland gestimuleerd.

Foto uit publicatie Musik Maluku. Foto: Masa Harapan

Toekomstmuziek

NUSANTARA BEAT DEBUUTALBUM STICHTING SUARA DEPAN

Dit collectief van muzikanten met Indonesische wortels laat zich al enkele jaren inspireren door traditionele Indonesische klanken en popmuziek uit de twintigste eeuw. Na twee jaar onderzoek presenteren zij hun debuutalbum met bijbehorend live shows, met nummers in Bahasa Indonesia met traditionele en moderne instrumenten. Daarmee geeft het project een impuls aan het breder zichtbaar maken en doorgeven van muzikaal erfgoed, ook buiten de gemeenschappen.

MUSIK MALUKU STICHTING MASA HARAPAN

Rein Spoorman en Victor Joseph organiseren een interactief programma rondom hun recente publicatie 'Musik Maluku'. In samenwerking met verschillende conservatoria in Nederland en uiteenlopende artiesten zoals Jessica Manuputty, Ruben Croese, Yopie Abraham, DJ's Miguell Kaidel, Alicia en Jet Rebel gaan de auteurs met het publiek op een muzikaal onderzoek uit.

LAYANAN MINGGU STICHTING NONA BATA

Dit evenement zoekt naar een nieuwe manier voor het invullen van de zondagse eredienst. Molukse rituelen, tradities, reflecties en herinneringen rond zingeving en spiritualiteit vormen de basis van de programmering en worden gecombineerd met niet-Molukse artiesten die hier vanuit andere culturele achtergronden en artistieke praktijken betekenis aan geven.

OOSTWAARTS ESMAY USMANY

Deze zangeres bewerkte *pantuns*, traditionele Indonesische liederen, tot eigen geschreven hedendaagse liedjes binnen het thema Nederlands-Indië. Voor dit nieuwe album 'Oostwaarts' werkte Usmany samen met ervaren professionele muzikanten en producenten.

WE ARE SHADOWS SEARCHING EEF VAN BREEN PRODUCTIES

De makers willen met dit driedelige project tot een symbiose van de Indonesische en Westers-gerichte wereld komen via muziek, theater en spiritualiteit. Het project bestaat uit verschillende repetities waar collega-makers feedback kunnen geven, waarna een muziek sessie met gamelan wordt gepresenteerd, een sessie bewegingstheater met *Wayang Wong/Orang* en *Wayang Kulit/Kardus* en een genezingsritueel (*Kecak*) in het theater, in samenwerking met het publiek.

KAPATA RAFAEL PATTIWAE

Kapata's zijn eeuwenoude inheemse boodschappen in dichtvorm waarin gebeurtenissen van een dorp of gemeenschap ter overleving worden overgebracht aan de nakomelingen. De *kapata's* en liederen verkondigen universele waarden zoals liefde, het geven om elkaar en het naar elkaar omkijken. Met deze muziektheatervoorstelling wil deze kunstenaar voor een breed publiek de diepere levenslessen van de *kapata's* vertalen naar een hedendaags perspectief.

Papua Type Beat

STICHTING HAPIN & YOUNG PAPUA COLLECTIVE

Jongeren met Papua-wortels in Nederland onderzoeken hun muziektradities en de mogelijkheden om deze zelf te vernieuwen. Onder begeleiding (her)schrijven zij de muziek, waarmee zij album opnemen en een concert verzorgen. Niet alleen werken de jongeren daarmee aan hun identiteitsvorming, het project kan ook een vernieuwende bijdrage leveren aan het genre wereldmuziek in Nederland.

Papua muziek als reizend verhaal

NANCY JOUWE

In de erfgoedsector is weinig kennis over de Papuagemeenschap in Nederland en haar culturele erfgoed. Cultuurhistoricus Jouwe wil daarom via dit onderzoek de invloed van muziek op de identiteitsvorming van Papua's in Nederland en de transnationale relaties verkennen en zichtbaar maken. Dit doet zij op basis van de muziekgroepen 'Mambesak' en 'The Black Brothers', beide afkomstig uit West-Papua.

Selamat Makan 2.0

SMAAKAVONTUUR DOOR INDONESIË: EEN KINDERKOOKBOEK AGATHA TAN

Met dit speelse educatieve kookboek kunnen kinderen van 8 tot en met 14 jaar op een laagdrempelige manier diverse smaken en culturen van Indonesië ontdekken. Ze leren samen met hun (groot)ouders over de regio's, de culturele en traditionele context van gerechten. Zo kan een dieper begrip ontstaan van de culturele erfenis van het land.

OVER DE TONG STICHTING VERBINDING DOOR VERBEELDING

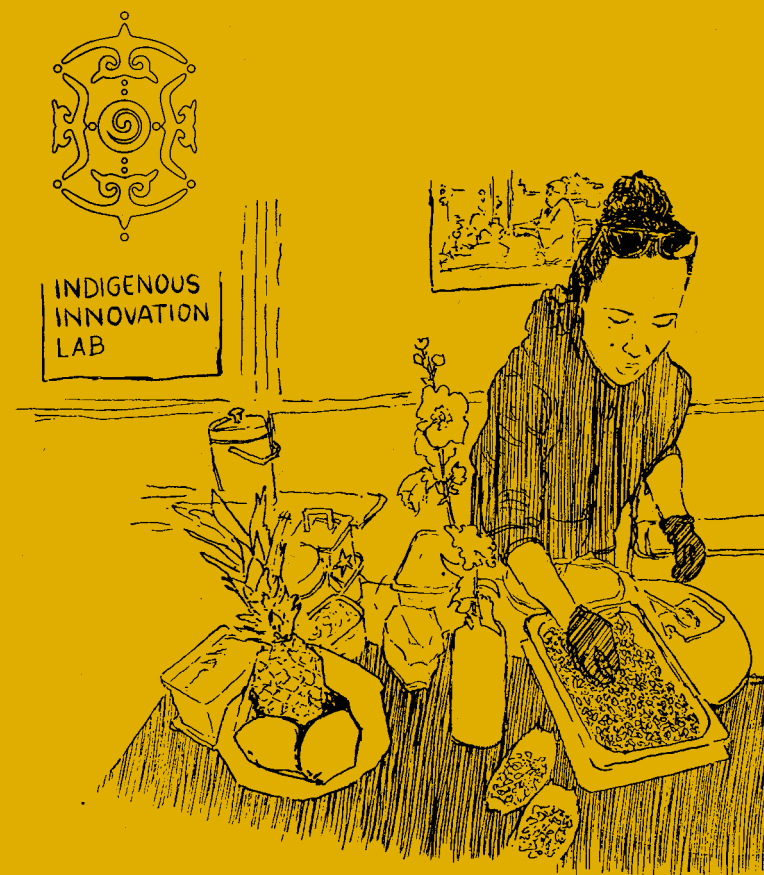
Deze kleurrijke documentaire onderzoekt de rol van voedsel als bindmiddel binnen de Molukse gemeenschap in Nederland en de manier waarop traditionele recepten en kooktechnieken worden doorgegeven aan volgende generaties. Via het randprogramma met workshops, demonstraties en proeverijen wordt de kijker ondergedompeld in levendige kleuren, texturen en aroma's.

INTERACTIVE JAMU PLANTPEOPLE CAMPAGNE GOOD JAMU

Jamu staat voor de gewoonte om thuis met kruiden en specerijen je eigen gezondheidsdrankje te brouwen. Op basis van deze eeuwenoude kennis ontwikkelden de ondernemers achter Good Jamu een moderne kruidenfrisdrank voor een breed publiek. In een zintuiglijk stimulerende expositie ontsluiten zij de Indonesische natuurgeneeskunde, waarmee ze de waarde van oude tradities benadrukken.

DI MEJA MAKAN - AAN DE KEUKENTAFEL KIM LEIWAKABESSY

Met haar eigen familierecepten creëert de maker met dit plantaardige kookboek bewustzijn over gezondheid en eetgewoonten binnen de Molukse gemeenschap in Nederland, waar diabetes steeds vaker voorkomt. Zo kun je gezond genieten van *soul food* en wordt het Molukse culinaire erfgoed vernieuwd en bewaard voor toekomstige generaties.

Indigenous Innovation LAB

NONA SULI DESIGN

Via het onderzoek naar de bereidingswijze van het citrusgerecht *rudjak* komen in dit project verschillende aspecten aan bod over consumptie, circulair leven, de relatie met inheemse tradities en de betekenis daarvan voor de emancipatie van de Molukse vrouw.

”

Jamu staat voor de gewoonte om thuis met kruiden en specerijen je eigen gezondheidsdrankje te brouwen.

Foto: Dennis Arthur

Ambacht & Design

CAFÉ DE OOGST JEROEN KRUL EN JORIS DRACHMAN

Suka Bumi is een beginnend kledingmerk waarin symbolen uit de Indische, Molukse en Papua cultuur op eigentijdse illustraties zijn verwerkt. De kledinglijn werd gepresenteerd tijdens het evenement Café De Oogst. De ontwerpers gingen in gesprek over de invloed van hun achtergrond in hun visuele werk en er was een live tekensessie en diverse creatieve demonstraties.

ART CORNER PASAR MALAM LEERDAM RUBEN LOPULALAN

Op de jaarlijkse *pasar malam* laat deze beeldend kunstenaar in bezoekers via kunst kennis maken met Molukse cultuur en geschiedenis. Ze werkt hiervoor samen met vele vrijwilligers Moluks-Nederlandse kunstenaars en artiesten vanuit diverse creatieve disciplines en generaties laten hun nieuwe werk zien en geven workshops.

BATIK ENZO CLAIRE PIJMAN

Regisseur Claire Pijman maakt in haar nieuwe documentaire de verwevenheid met de voormalige kolonie Nederlands-Indië tastbaar. Door middel van drie dubbelporretten toont zij hoe een jonge generatie Indische Nederlanders omgaat met hun afkomst; hoe ze die koesteren, met gemak hun dubbele afkomst mixen en nieuwe kruisbestuivingen aangaan met jonge makers in Indonesië.

BATIK ATELIER & WAYANG THEATER DIERENPARK TAMAN INDONESIA

In de nieuwe educatieruimte van de Indonesische dierentuin in het Overijsselde Kallenkote kunnen bezoekers zelf aan de slag met *batik* en *wayang*. Onder leiding van docenten en makers uit Nederland en Indonesië leren zij over de betekenis van de doeken, patronen en verschillende vormen van wayangtheater.

MAE USU MAE DOMINIQUE LATOEL

De *baileo* is het centrale ontmoetingshuis op de Molukken waar rituelen en tradities worden uitgevoerd en doorgegeven aan volgende generaties. In de nieuwe tentoonstellingsruimte van de kunstenaar beleeft het publiek via een VR-experience dit gemeenschapshuis. Het wordt aangevuld met beeldend werk van de kunstenaar, waarin de relatie tussen de rituelen van de *baileo* en zijn artistieke expressie is verwerkt.

Mae Usu Mae, Dominique Latoel

Generaties en culturen verbinden via Ikat

WEAVING WORLDS

In dit project onderzoekt textielkunstenaar Loes Leatemia het maakproces van een specifiek type Molukse ikat, *tenun ikat*. Zij onderzoekt dit oude ambacht en maakt een vertaalslag naar de hedendaagse praktijk en samenleving. Via workshops nemen mensen van verschillende generaties en culturen deel aan het maken van een *ikat*. Door dit project worden nieuwe verbindingen gelegd binnen de textielkunst en met gemeenschappen in Nederland en op de Molukken.

Verstrengelde verbindingen

BARBARA MUNSEL

Een andere traditionele Indonesische stof is de *songket*, en glanzende gewoven stof. De ontwerper onderzoekt in dit project nieuwe benaderingen en materialen om deze oude weeftechniek te revitaliseren en aan te passen aan hedendaagse visie en esthetiek. Zo ontstaan nieuwe en verrassende resultaten. Munsel organiseert sessies in haar atelier waarbij deelnemers kunnen leren over de achtergrond, kennis en cultuur van textiel en *songket* en zelf aan de slag gaan met weeftechnieken.

Foto: Loes Leatemia

Optreden tijdens Nongkrong Festival. Foto: Remy Sapuletej

Je erfgoed levend houden: hoe doe je dat en waar leidt dat toe?

EEN VERKENNING VAN DE EFFECTEN VAN DE REGELING DOOR ANNA ELFFERS

De regeling ‘Houd je erfgoed levend’ was gericht op het behouden van het immaterieel erfgoed van de Indische, Molukse, Papua, Peranakan en andere gemeenschappen in Nederland met een persoonlijke band met wat ooit Nederlands-Indië was. De wens om dit erfgoed te behouden komt voort uit de ambitie om de identiteit van deze gemeenschappen te waarderen en vieren, en hun erfgoed te verankeren in de Nederlandse samenleving. Het is een van de onderdelen van de ‘collectieve erkenning’, waarmee de Nederlandse overheid in 2020 dank en erkenning wilde uitdrukken voor wat deze gemeenschappen hebben betekend voor Nederland, en voor wat ze hebben doorgemaakt. Daarbij is er aandacht voor hoe belangrijk de overdracht van erfgoed van generatie op generatie is voor de gemeenschappelijke identiteit.

Maar overdragen wordt in ‘Houd je erfgoed levend’ veel breder geïnterpreteerd dan als het statisch vastleggen van gebruiken, rituelen en tradities uit het verleden, zodat nieuwe generaties daar kennis van kunnen nemen. Het gaat ook om het versterken en vernieuwen van immaterieel erfgoed. Het idee daarachter is dat het voor het waarderen, vieren en verankeren van dit erfgoed noodzakelijk is om dit in nieuwe vormen te gieten die passen bij de hedendaagse maatschappij. Inmiddels is door 166 aanvragers een grote diversiteit aan initiatieven gestart.

De grote vraag is nu of die initiatieven, en daarmee de regeling, inderdaad het gewenste effect hebben. Is het gelukt om immaterieel erfgoed uit de betrokken gemeenschappen te versterken, vernieuwen, bestendigen en structureren en leidt dit inderdaad tot waardering, viering en verankering in de Nederlandse samenleving van dit erfgoed? Om hier onderbouwde uitspraken over te kunnen doen zou een grootschalig, lange termijn-onderzoek moeten worden uitgevoerd. Daarvoor is het nu nog te vroeg. Maar het is wel goed mogelijk om te reflecteren op wat er tot nu toe tot stand is gebracht. Dit deed ik door met acht initiatiefnemers¹ in gesprek te gaan over wat zij tot nu toe met ondersteuning van het Vfonds hebben gedaan en wat dit heeft betekend: voor henzelf, voor nauw betrokkenen, voor de eigen gemeenschap en voor de Nederlandse samenleving.

1. Dit waren: Augustinus Tuparia, Hermi Sahuleka en Tasilo Pieck van Stichting Stagetree, Melissa Korn van Culinary Roots, Fadjar Schouten-Korwa van het Papuahuis, Vivian Boon en Ricci Scheldwacht van Tijdschrift Moesson, kunstenaar Vincent Ruijters en directeur van Museum Sophiahof Emma van Proosdij, gastcurator bij het Missiemuseum Marc Argeloo en Kirsten van der Poel van Kumpuland. Bij het maken van de selectie is gelet op spreiding over gemeenschappen, generaties, locaties in Nederland en type aanvrager (particulier, ZZP, Stichting).

Wil je je staande houden als
culturele minderheid, dan moet
je trots zijn op je cultuur.

Verschillende associaties bij erkenning

Erkenning werd vaak een te groot begrip gevonden om van toepassing te zijn op het gefinancierde initiatief. Echte erkenning gaat voor sommige leden van de betrokken gemeenschappen om erkenning door de overheid van misstanden uit het verleden -liefst vergezeld door officiële excuses. Anderen associëren erkenning eerder met brede waardering in de Nederlandse samenleving voor cultuur en erfgoed van de betreffende gemeenschappen. Veel initiatiefnemers zagen in hun projecten kleinere veranderingen tot stand komen: 'herkenning' bij mensen die een link met voormalig Nederlands-Indië delen, of 'omarming' door mensen van buiten deze gemeenschap. Dit kunnen beiden opstapjes zijn naar erkenning: herkenning wordt door iemand bijvoorbeeld beschreven als 'een soort erkenning naar jezelf toe'. En dat wordt weer beschouwd als een noodzakelijk voorwaarde voor erkenning door anderen: "Wil je je staande houden als culturele minderheid, dan moet je trots zijn op je cultuur." Bij 'Houd je erfgoed levend' denkt men echter vooral aan het gevoel van erkenning dat ontstaat als jouw subsidieaanvraag gehonoreerd wordt. Dit wordt in de context van deze regeling echter ook wel gevoeld als een signaal voor een grotere vorm van erkenning door de overheid.

Dat het Vfonds deze regeling uitvoerde was voor velen overigens een verrassing: het Vfonds was bij hen vaak nog onbekend. Er is veel waardering voor hoe dit fonds de doelgroep had afgebakend en zijn best deed om brede bekendheid aan de regeling te geven in de geselecteerde gemeenschappen. Ook werd het aanvraagproces als laagdrempelig en persoonlijk ervaren: "Een migratiegemeenschap is geen instituut, dus het is knap dat het echt gelukt is om het geld bij hen te laten landen." Bij initiatiefnemers uit de Papuagemeenschap gaf het specifiek een gevoel van erkenning dat deze gemeenschap werd meegenomen in de subsidieregeling, terwijl het voor de Peranakan gemeenschap vooral als erkenning voelt wanneer kunst uit deze doorgaans minder zichtbare gemeenschap te zien is. In de Molukse gemeenschap heerst nog vaak wantrouwen tegenover de overheid: het Vfonds slaagde er echter in 'alle vraagtekens weg te nemen'.

Kansen om plannen waar te maken

In veel gevallen liepen de initiatiefnemers al met plannen rond die mooi pasten bij de regeling 'Houd je erfgoed levend' en konden hun plannen dankzij de subsidie worden waargemaakt. Slechts in één geval werden de initiatieven puur genomen vanwege het bestaan van de regeling. Een overzicht:

- De Samenwerkende Organisaties voor West Papua waren al langer aan de slag met de oprichting van een kenniscentrum en de subsidie gaf hen de mogelijkheid daar een eerste belangrijke digitale stap in te zetten. Dit leidde tot het formaliseren en professionaliseren van samenwerkingen die al langer informeel gaande waren.
- Tijdschrift Moesson is al heel lang 'een soort vlaggenschip' voor herkenning en erkenning van Indische cultuur in Nederland. Moesson zag een kans om een documentaireproject te realiseren dat een stagiaire had voorgesteld waarin jonge mensen op zoek gaan naar wat het betekent om Indische roots te hebben. Daarmee slaagde het tijdschrift erin zijn 'core business' via een ander medium te laten zien en zo meerdere doelgroepen te bereiken.
- Museum Sophiahof, een community museum dat is opgericht in het kader van de collectieve erkenning, had al langer de wens voor het inrichten van een plek voor reflectie en contemplatie. Via het Chinese Indonesian Heritage Center kwam het museum in contact met kunstenaar Vincent Ruijters. Dit leidde tot een plan voor een kunstwerk in de monumentale tuin van het museum over het doorgeven van bewustzijn van het niet-Nederlandse gedeelte van je erfenis en de evoluerende identiteit van Nederlanders met Parakan roots. Dit bleek perfect te passen bij de regeling, al is het museum nog bezig meer fondsen te werven om het complexe werk echt te kunnen realiseren.
- Het Missiemuseum in Steyl kon dankzij de regeling gemeenschappen in Nederland met een link met Papua uitbreiden bij de tentoonstelling *Vogels van God* betrekken. Daarbij ging het over de inhoud van de expositie, maar de bijdrage van het Vfonds maakte vooral een ruimere investering in marketing, communicatie, educatie en de organisatie van drie speciale Papuadagen mogelijk.
- Het team achter het *Kumpuland Festival* kon een derde, succesvolle en professionelere editie van dit festival 'waar we de rijke geschiedenis en cultuur van de Indische en Molukse gemeenschappen vierten en (her)ontdekken' organiseren op een nieuwe locatie in Utrecht.
- *Culinary Roots* is een 5-daags programma, waarin 16 mensen met derde generatie roots in voormalig Nederlands-Indië op zoek gaan naar wat hen Indisch en/of Moluks maakt door middel van het herinterpreteren en klaarmaken van een familierecept, afgesloten met een storytellingdiner voor 80 gasten. In Amsterdam bewezen Melissa Korn en Maureen de Jong dat dit langgekoesterde droomproject de impact op deelnemers en publiek heeft waarop ze hoopten en 'de wereld in kan'.

Als gemeenschap moet je zo'n kans altijd grijpen.

Augustinus Tuparia

- In Venlo bood de subsidie de mogelijkheid om een documentaire *Noeits miër nao hoés* te maken die startte vanuit de videoregistratie van de in 2024 door de Molukse gemeenschap georganiseerde 'Boerebroélof', een 100 jaar oude traditie die op carnavalsdinsdag wordt gevierd. De verbinding tussen de geschiedenis, de cultuur en de creativiteit van de Molukse gemeenschap en de Limburgse cultuur wordt, dankzij de documentaire die nog in première moet gaan, verder uitgediept en zichtbaarder gemaakt.
- In Drenthe vond de ervaren en zeer actieve Augustinus Tuparia, geboren op Makassar en als Moluks kind van een KNIL militair naar kamp Schattenberg verhuisd, dat je als gemeenschap zo'n kans altijd moet grijpen. Hij was de enige die niet al met een plan rondliep, maar twee oudere beoefenaars van Molukse tradities (het maken en bespele van de *Toto Buang* en de massagetechniek *Urut Isiwa*) overtuigde om subsidie aan te vragen voor het behouden en overdragen van hun kunst.

Doorgeven van generatie-op-generatie: hoe ziet dat eruit?

Dat het doorgeven van immaterieel erfgoed naar volgende generaties op verschillende manieren kan, wordt duidelijk als we dieper duiken in hoe de acht geselecteerde projecten tot nu toe zijn verlopen. De Drentse beoefenaars van de *Toto Buang* en *Urut Isiwa* dragen dit erfgoed zo authentiek mogelijk over aan de nieuwe generatie, die daar tot hun verbazing zeer enthousiast op reageert. De deelnemers aan *Culinary Roots* krijgen in het programma juist de ruimte om een volledig eigen invulling aan hun familierecepten te geven, vrij van eventuele kritiek of goedbedoelde aanwijzingen van de generaties voor hen. Het Papuahuis werkt weer veel met wat er al vastgelegd is.

Wat opvalt, en wat ook meerdere keren benoemd werd door de geïnterviewden, is dat er onder de derde generatie² een grote behoefte is om zich in hun roots te verdiepen en uit te zoeken wat die betekenen voor hun eigen identiteit. Er verschenen de laatste jaren vele boeken, films, voorstellingen, podcasts etc. van vertegenwoordigers van deze

2. In Moesson van juli/augustus 2024 verscheen een Indogids, waarin wordt uitgelegd dat met de eerste generatie vroeger de volwassenen die na WOII en de Indonesische onafhankelijkheid naar Nederland kwamen werden aangeduid. Hun kinderen werden toen de tweede generatie genoemd. Tegenwoordig worden zij vaak tot de eerste generatie gerekend, omdat zij in Indonesië geboren zijn. Hun in Nederland geboren kinderen zijn dan de tweede generatie en de derde generatie bestaat weer uit hun kinderen.

generatie. Dit vormt een contrast met de eerste en tweede generaties die zich minder lieten horen en ook nu nog vaak een drempel over moeten wanneer hen gevraagd wordt om kennis of verhalen te delen. Veel van de Houd je erfgoed levend-projecten werden dan ook georganiseerd door de derde generatie, maar eerdere generaties hebben daarin meestal ook een rol, omdat zij een verbindende schakel vormen met de geschiedenis en culturele gebruiken. Het oprakelen van wat er in het verleden is gebeurd kan voor hen echter pijnlijk zijn, en zij begrijpen soms ook niet goed waarom de derde generatie hier zo mee bezig is. Veel van hen kregen van huis uit mee dat ze zich moesten richten op de toekomst. Nu zij wel betrokken worden bij genoemde projecten -intensief door zelf mee te doen aan een project of minder intensief als toeschouwer-, komt het regelmatig voor dat zij 'loskomen' en gaan inzien hoe waardevol ze het zelf ook vinden om hun cultuur door te geven. Een project dat in eerste instantie gericht is op jongere generaties, wordt op dat moment ook relevant voor oudere generaties. Regelmatig werd benoemd dat de waarde van een project vooral tot stand kwam in de uitwisseling die ontstaat tussen generaties tijdens het maken, organiseren of presenteren.

Dit intergenerationale contact wordt ook gezien als een waardevol onderdeel van de Indische cultuur, dat bijvoorbeeld vorm krijgt tijdens *kumpulans*. Volgens sommigen is het belangrijk om daarbij goed oog te hebben voor het doorgeven en vieren van de mooie kanten van de cultuur, een belangrijk uitgangspunt van de 'collectieve erkenning'. De derde generatie is daarin zeker geïnteresseerd, zo blijkt bijvoorbeeld uit de interesse in initiatieven als het *Kumpuland Festival*, maar houdt zich ook veel bezig met hoe trauma's doorwerken naar volgende generaties. Zij willen begrijpen waarom zij zich voelen zoals ze zich voelen en dat ook aan anderen kunnen uitleggen en dan is alleen een gezellig samenzijn onvoldoende. Toch blijft het voor sommige leden van de eerste en tweede generatie te pijnlijk om bijvoorbeeld over de oorlog te praten. De opbrengst van een project kan ook zijn dat er meer begrip ontstaat voor hun zwijgen.

Een breder publiek bereiken: wat brengt dat teweeg?

Hoewel de meeste van de acht projecten zich in eerste instantie richtten op de eigen gemeenschap, slaagden sommige projecten er ook in een breder publiek te bereiken. De wens daartoe komt vaak voort uit het idee dat de cultuur waar het om gaat voor iedereen verrijkend kan zijn. Daar komt bij dat de geschiedenis van de betreffende gemeenschappen een gedeelde geschiedenis is waardoor die als relevant wordt gezien voor alle Nederlanders: "Of je nou Indisch bloed hebt of niet, het gaat ook over jou."

Tot slot zit er in de verhalen ook ‘een bepaalde vorm van universaliteit’ of ze bevatten herkenbare elementen voor andere migratiegemeenschappen. De kennis over de cultuur en geschiedenis van de betreffende gemeenschappen is over het algemeen laag, zo stelt men vast, en het ontbreekt vaak aan zichtbaarheid buiten de eigen gemeenschap. De meeste projecten waren echter kleinschalig en hadden een beperkt bereik, waardoor men benadrukt dat een grote impact op de Nederlandse samenleving niet verwacht kan worden. Toch is het bereik in de meeste gevallen wel degelijk breder dan de eigen gemeenschap: er wordt regelmatig melding gemaakt van schoonouders of vrienden en vriendinnen die zich naar aanleiding van het project meer zijn gaan verdiepen in de cultuur van hun naasten. Ook zorgt de locatie waar de activiteit plaatsvindt soms voor een breder publiek.

Twee projecten waren tot nu toe opvallend succesvol als het gaat om de verbinding die gelegd is met mensen van buiten de Indische, Molukse, Papua en Peranakan gemeenschappen in Nederland: de tentoonstelling *Vogels van God* en de door de Molukse gemeenschap georganiseerde *Boerebroélof* in Venlo kregen veel media-aandacht en brachten een grote diversiteit aan mensen op de been. Het is volgens de initiatiefnemer van *Vogels van God* echter de vraag of het brede publieksbereik leidt tot brede waardering voor de Papuacultuur in Nederland, al is in de tentoonstelling ook de koloniale geschiedenis in relatie tot Papua kort geduid. Zelf was het hem eerder te doen om de kennisbevordering die de tentoonstelling zou kunnen bewerkstelligen bij lokale gemeenschappen in Papua en het tot stand brengen van een link tussen daar en hier. De initiatiefnemers van *Noeits miër nao hoés* in Venlo zeggen wel ‘heel veel waardering voor onze gemeenschap’ te hebben gekregen voor hoe zij een breed gedragen Venlose traditie vanuit de Molukse cultuur invulling hebben gegeven. Dit leidde ook tot daadwerkelijke interesse: “We kregen reacties als: waarom weten wij dit niet?” Via een gedeeld cultuurgood, het carnaval, lukte het om aandacht te vragen voor de specifieke weg die de Molukse gemeenschap heeft afgelegd en ‘wat wij hebben moeten doorstaan’. De Molukse gemeenschap reserveert het woord erkenning nog altijd voor wat hun grootouders niet hebben gekregen, maar een gevoel van omarming en begrepen worden was hier zeker van toepassing.

Een investering in de toekomst: over vernieuwing en verduurzaming

Alle geïnterviewden zijn het erover eens: het is heel jammer dat de regeling ‘Houd je erfgoed levend’ alweer stopt, want ze zijn pas net begonnen: van echte verankering kan

”

Er moet ook oog blijven voor de waarde van minder vernieuwende erfgoedpraktijken.

op dit moment nog geen sprake zijn. Toch ervaren veel initiatiefnemers de regeling als een duwtje in een bepaalde richting waar ze op voort kunnen borduren. Er is al veel tot stand gekomen: stichtingen zijn opgericht, samenwerkingen aangegaan, websites en publicaties gemaakt, media-aandacht gegenereerd, materialen ontwikkeld, methodes getest etc.

Een goed voorbeeld van waar dat mogelijk toen kan leiden is het Papuahuis. De droom is een fysiek Papuahuis op te richten en een grote tentoonstelling à la *Revolusi!* over Papua in een nationaal instituut. De hoop is dat het digitale Papuahuis hiervoor een vliegwieleffect zal hebben, al is fondsenwerving altijd een uitdaging. Maar ook andere initiatieven denken dat er meer gaat voortkomen uit wat ze nu met steun van het Vfonds doen.

De twee documentaire-producenten, Moesson en Stagetree, hopen beiden op een vertoning op televisie. Ook smaakten de vertoningen die Moesson tot nu toe organiseerde naar meer, omdat het gesprek met publiek zo veel losmaakte. Voor de muziek- en massagepraktijken die in Drenthe nu vastgelegd worden, wordt ingezet op opname in het aanbod van lokale muziekscholen en zorginstellingen, al zal daar nog hard aan getrokken moeten worden. Voor de teams van *Culinary Roots* en het *Kumpuland Festival* geldt dat ze met de steun van het Vfonds hun praktijk hebben kunnen ontwikkelen en/of professionaliseren. Zij werden erin bevestigd dat ze iets te pakken hebben waar veel vraag naar is en waar ze op verder kunnen en willen bouwen. Hun projecten bevestigen het idee van het Vfonds dat juist het vernieuwen van erfgoedpraktijken bijdraagt aan intergenerationele identiteitsvorming. Daarbij benadrukten sommige geïnterviewden wel dat er ook oog moet zijn voor de waarde van minder vernieuwende erfgoedpraktijken die belangrijk zijn voor de betreffende gemeenschappen.

De hoop is dat de initiatieven uit de Indische, Molukse, Papua en Peranakan gemeenschappen die nu vanuit het Vfonds een impuls hebben gekregen ook door de algemene cultuurfondsen gevonden gaan worden en daarmee *levend* kunnen blijven.

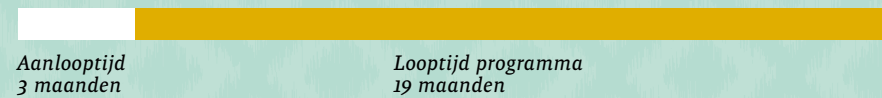
Anna Elffers is opgeleid als cultuursocioloog en werkt als zelfstandig onderzoeker en adviseur in de culturele sector. Zij helpt cultuurmakers, -instellingen en -beleidsmakers om inzicht te krijgen in de manier waarop cultuur aansluiting vindt bij publiek en impact maakt in de samenleving.

”

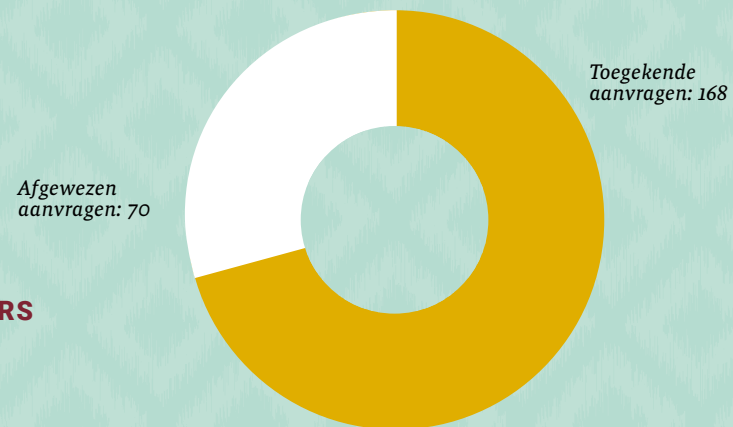

Feiten en cijfers over het programma

TIJDSDUUR PROGRAMMA

IN BEHANDELING GENOMEN AANVRAGEN

LEEFTIJD DEELNEMERS

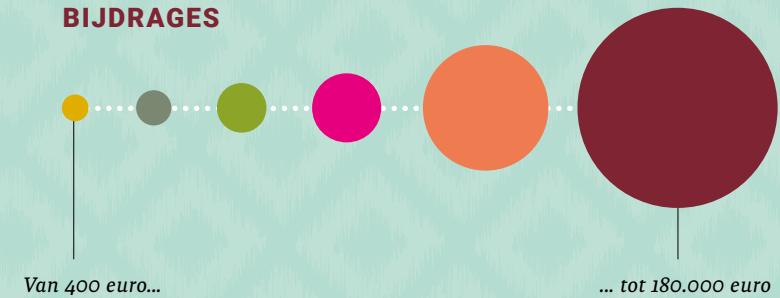
500+

BEZOEKERS MEETUPS

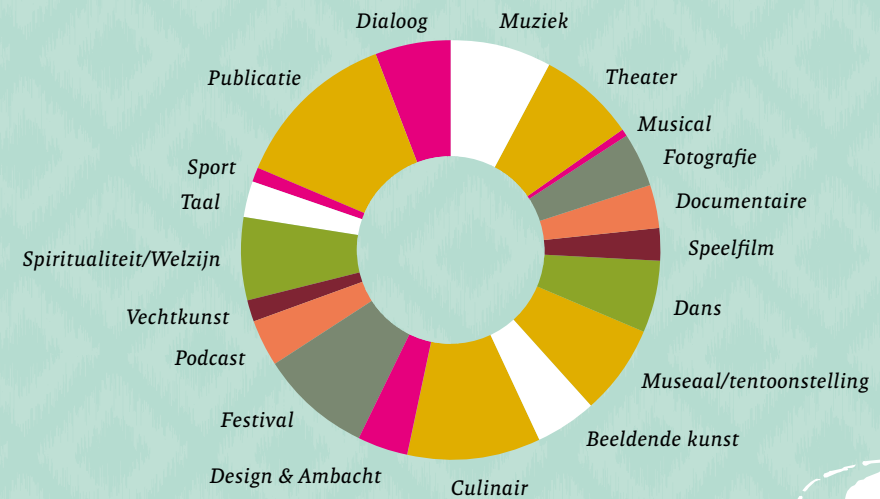
5

AANVRAAGRONDES

BIJDRAGES

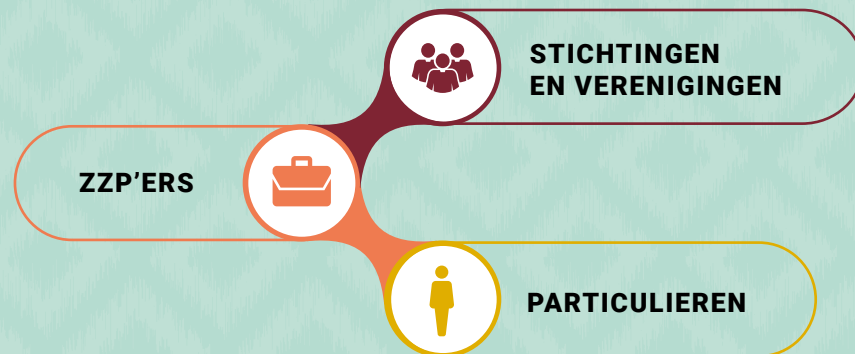
DISCIPLINES EN THEMA'S

MEETUPS IN HET LAND

REGELINGEN

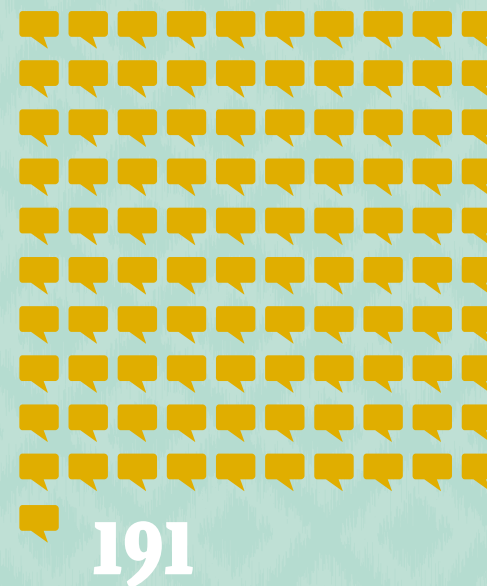
ARTIKELN IN DE PERS

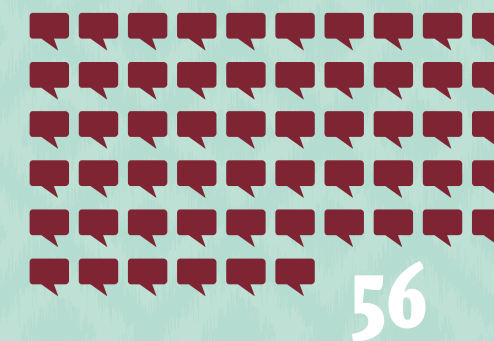
LOCATIES WAAR DE PROJECTEN PLAATSVINDEN

SPREKUREN

LIVE AANVRAAGGESPREKKEN VOOR PARTICULIEREN

AANTAL MEDEWERKERS

725

VOLGERS OP INSTAGRAM

910

VOLGERS OP LINKEDIN

28

VERSTUURDE NIEUWSBRIEVEN

824

ABONNEES NIEUWSBRIEF

Alle projecten

AANVRAGERS EN BEDRAGEN

Lijst van alle projecten

STICHTINGEN EN VERENIGINGEN			
AANVRAGER	PROJECT TITEL	PLAATS	TOEGEKEND BEDRAG IN €
Ain ni Ain	60 jaar Molukkers in Helmond: Rumah Tua	Helmond	6.776,00
Alzheimer Indonesia Nederland	Melody Memory Project Nederland 2024 - 2025	Wageningen	30.000,00
Amsterdams Filmhuis	Cinema Maluku 2025	Amsterdam, landelijk	30.796,00
Ana Upu	60 jaar Molukkers in Lunteren	Lunteren, Ede	17.500,00
AnderBeeld ism Claire Pijman	Batik enzo	Landelijk	181.500,00
Arjati	Brindo Festival 2024	Breda	7.000,00
AWE Foundation	Kumpuland Festival	Utrecht	9.678,00
BADAN	Festival 60 jaar Molukse Wijk De Wijert	Groningen	40.000,00
Beelden op de Berg	Beelden op de Berg: Heksenkruid / Decolonising Botany	Wageningen	9.800,00
Benina	IJs / Es	Den Haag	15.721,00
Bersiap Compensatie	De vrouwen van Kelompok	Landelijk	24.901,00
B-NICE	Keris Pusaka Club	Landelijk	9.145,00
Bradwolff Projects	Geweefde Verhalen	Amsterdam	15.000,00
Buah Hati	Zolang de tifa klinkt leeft het Molukse hart	Tiel	10.020,00
Castel Bianco	Toko Riboet	Amsterdam	49.999,00
Delta Dua	Pangku Ibu, moeders schoot	Landelijk	19.400,00
Docu Shot	Soedah	Landelijk	30.000,00
Drents Museum	Menyala de buitengewone geschiedenis van de Molukkers in Drenthe	Assen	30.000,00
Eef van Breen Producties	We are shadows searching	Amsterdam, Rotterdam, Zaanstad, Valthermond	30.000,00
Erfgoed Tjalie Robinson	Op zoek naar... de antwoorden	Landelijk, online	44.275,00
Film Events	Korte film Pocongtorie	Landelijk	8.000,00
Hapin ism Young Papua Collective	Papua Type Beat	Den Haag, Utrecht, Zwolle of Arnhem	24.200,00
Herdenking 15 augustus 1945, Regio Rotterdam	Floating Pasar	Rotterdam	15.000,00
Het Cultuur Pakhuis	Molo Uku Tournee	Hoorn, Amsterdam, Zaandam, Den Haag, Assen, Rotterdam	23.950,00
Indehoy	Voorbij de botol tjebok. De intieme cultuur van de Indische binnenwereld.	Hengelo, Haarlem, Leiden. Amersfoort	25.000,00
Indisch Herinneringscentrum	Toko Tour	Den Haag, Groningen en Utrecht	49.900,00
Indische Ouderenraad Haarlem	Verhalen uit de Pondok	Haarlem	18.876,00
Informatie Melanesië	Roemah Papua Nederland	Landelijk	37.777,00
Interakt ism Sven Peetoom en Juliette Dominicus	Tussen Wal en Schip	Landelijk	100.000,00
Jazz071	Vonnie's Night	Voorburg	3.000,00
Jazz071	Bersama-Sama	Baarn	5.580,00
Karena Cinta	Nongkrong Festival en Activiteiten	Amsterdam	30.000,00
Kumpulan Nusa Bupolo	Fidi Fuka Bupolo	Den Haag	20.000,00
Kunst Organisatie en Onderwijs (KOO)	Kopi Krea Plus	Den Haag	5.192,00
LESS AGENCY	Wemale's Fluistering	Online	13.500,00
Letterhaven	In iedere vezel	Rotterdam	12.500,00
Madjoe Dua Utrecht	Iedereen Poco Poco	Landelijk	11.745,00
Masa Harapan	Musik Maluku	Landelijk	16.380,00

STICHTINGEN EN VERENIGINGEN

AANVRAGER	PROJECT TITEL	PLAATS	TOEGEKEND BEDRAG IN €
Missiemuseum Steyl	Publieksprogramma Vogels van God	Steyl	11.600,00
Moetiara Maloekoe	Mengasihani - Erbarmen	Maastricht	10.000,00
Moluks Historisch Museum	Unboxing - uitgepakte verhalen	Den Haag	30.400,00
MOZA	Tanda mata	Tiel, landelijk	33.769,00
Muhabbat Dienstverlening	‘Echte Molukkers slurpen papeda’	Landelijk	10.750,00
Museum Sophiahof	Interlace of Echoes	Den Haag	60.000,00
Nationaal Museum van Wereldculturen	Martial Arts	Amsterdam	40.000,00
Nederlands Openluchtmuseum	Herziening Molukse barak na 20 jaar	Arnhem	50.000,00
Nederlandse Pencak Silat Federatie	Cursus Gendang Pencak	Landelijk	48.599,00
Nona Bata	Layanan Minggu	Amsterdam	22.086,00
Nona Bata ism Jessica Manuputty	TOMA TERUS	Ede, Middelburg, Woerden, Assen, Maastricht	29.423,00
Noord Oost Brabantse Bibliotheken	Thuis in een vreemd land	Nistelrode e.o.	15.000,00
Ohana	Krontjong Toegoe	Assen, Westerbork.	34.880,00
Ontmoeten & (Her)denken	Transculturele Indisch-Indonesische sporen	Amstelveen	49.850,00
OpusOne	Koud Vuur	Landelijk	25.000,00
Pan Asian Connections	Azië x Nederland	Amsterdam, Landelijk	50.000,00
Panca Sila ism Henry Otgaar	Jiwa Dan Raga - Body & Mind van Indische en Molukse Tradities	Maastricht	14.610,00
Pelita	Cultureel Programma tijdens Pelita-bijeenkomsten	Landelijk	24.850,00
Pinang	What’s in a name - Onze Papuanamen	Delft, Den Haag, Utrecht, Nieuwegein, Zwolle, Breda	27.447,00
Ruimtekoers ism Erfgoedcollectief Malburgen	Route Malburgen 2023	Arnhem	45.000,00
Samenwerkende Organisaties voor West Papua	Wol! Het Papuahuis	Online en fysiek	74.035,00
Scarabee Projecten ism Hetty Naaijken Retel Helmich	Indisch in Nederland - Veerkracht	Landelijk	150.000,00
Stagetree	Noeits miër nao hoés	Venlo	44.000,00
Stars of Gaia	Kembar Mayang	Amsterdam	6.000,00
Suara Depan	Nusantara Beat	Nederland	49.000,00
Taman Indonesia	Educatieprogramma 2024: Batik Atelier en Wayang Theater	Kallenkote	21.000,00
Totaal Moluks	Heling door de herbeleving van het Moluks-Maleis	Online	85.000,00
Urban Discovery	BerlageDiNusantara Wanderwall	Den Haag en Amsterdam	45.000,00
Verbinding door Verbeelding	Over de tong, behoud van Moluks culinair erfgoed	Landelijk	29.382,50
What You See Festival	Looking East & Back- What You See Festival 2023	Utrecht	15.000,00

ZZP’ERS

AANVRAGER	PROJECT TITEL	PLAATS	TOEGEKEND BEDRAG IN €
Agaatz Aldo	Sudah	Landelijk	10.000,00
BlockRobin & Jeremy Flohr	Manual for the Displaced	Landelijk en online	10.000,00
Grevenbroek Gigi van & Vera Andreas	Selamat Makan Memory	Utrecht	10.000,00
Irving Frank	Papua vertellingen	Delft, Rotterdam, Leiden, Deventer	8.000,00
Jacobs Kitty	Silat Stories	Dronten, Amersfoort	10.000,00
Joseph Alessa	Online platform voor Indonesische spiritualiteit	Online	10.000,00
Kleinmeulman Demi	Common Ground Stories	Zwolle	10.000,00
Kokosky Deforchaux-Kelderman Marjolein	Kokki Bitja: een boek over het oudste Indische kookboek	landelijk	10.000,00
Kyle Daryl Jay	Talk About It - De Podcast	online	7.600,00
Latoel Dominique	Mae Usu Mae	Deventer	10.000,00
Leatemia Weefstudio	Generaties en culturen verbinden via Ikat	Amsterdam	10.000,00
Leiwakabessy Kim	Di Meja Makan - aan de keukentafel	Amsterdam	10.000,00

ZZP'ERS

AANVRAGER

PROJECT TITEL

PLAATS

TOEGEKEND BEDRAG IN €

Lewis Sarojini	The Waves that came from Ternate	Landelijk	10.000,00
Manuhutu Wim	Nieuwe Verhalen bij Oude Collecties	Landelijk	7.789,00
Reynaert Fee	THUIS	Driebergen	6.400,00
Rijgersberg Dagmar	De zoektocht naar Tusadiah	Dordrecht, Amsterdam, Rotterdam, Den Haag	4.999,00
Tamaëla Nathalie	RUMAH TUA	Landelijk	10.000,00
Teekens Stéphanie	SNAAR.	Dordrecht en Den Haag	9.750,00
Toorop Eva& Mariëlla van Apeldoorn	Hoe we zijn geworden	Online	8.000,00
Usmany Esmay	Oostwaarts liedjesopnames	Gorinchem	10.000,00
Bokashi	Het Indo Café - De Talkshow	Rotterdam	9.550,00
de Adelhart Toorop Monique	Theatertournee Indra	Landelijk	10.000,00
Depatti Ray	De Wijk	Hoogeveen & Alphen aan den Rijn	10.000,00
Fast & Loose Productions	Schimmenspel	Den Haag / Rotterdam	4.750,00
Ga Los & & Ricky Risolles	Het grote Indo zoekboek	Nederland	9.579,00
Geugten Tom & Jolien van der	Stripboek: De legende van Vleermuisvechter	Landelijk	10.000,00
Good Jamu	Interactieve Jamu Plantpeople campagne	Deventer en Rotterdam	10.000,00
Hagenbeek Natascha	Nieuw animisme: gezamenlijke verbinding met elkaar en de aarde	Amsterdam en landelijk	10.000,00
JosephVictor	Project menare dansen	Amsterdam en Woerden	9.600,00
Jouwe Nancy	Papua muziek als reizend verhaal	landelijk	8.000,00
Kalebos Rizky	Samen - Bersama-sama	Amsterdam	10.000,00
Kesteren Eva van	InBetween	Amsterdam	10.000,00
Khouw Gracia	Atjar, kroepoek en pisang	Landelijk	8.700,00
Kokosky Deforchaux Arnaud	Dansen tussen Oost en West	Landelijk en online	10.000,00
KornMelissa	Eten wie je bent - Indo editie	Amsterdam	10.000,00
Krul Jeroen & Joris Drachman	Suka Bumi - Evenement	Amsterdam	10.000,00
Kwa, Georgine	De Indische keuken in ontwikkeling	Amsterdam, landelijk	7.980,00
Leatemia Ed	D A N S A !	Rotterdam	10.000,00
Mak Henk en Else Plantema	Paul Seelig project	Landelijk en online	9.850,00
Manuputty Franciska	Indigenous Innovation LAB	Landelijk en online	10.000,00
Matitawaer Niels & Martinus Papilaja	Constructive Resilience	Arnhem, Amsterdam	10.000,00
Maturbongs Morris	En leid ons niet in bekoring.	Landelijk	10.000,00
Michielsen, Dido & Sabine Bolk	De betekenis van de witte kebaya	Den Haag	10.000,00
Muller Boudewijn	Muziektheatervoorstelling 'Wie ben ik?'	Enschede	10.000,00
Munsel Barbara	Verstrengelde verbindingen	Rotterdam	6.500,00
Ohorella Ridhwan	Asli Storytelling	Den Helder, landelijk	10.000,00
Pattinama Patricia	Sacred Heart Awakening	Amsterdam, Utrecht, Noordwijk, Zutphen	10.000,00
Pelupessy Cheroney	Mama'ku	Landelijk	10.000,00
Pentury Waikuma	Wij zijn hier	Utrecht	10.000,00
Plezier Matt	ROOM / RUMAH	Landelijk	7.000,00
Sekan Michiel	Soundwriters: Een incomplete gids van de muziek van Indische en Molukse diaspora	Amsterdam en landelijk	10.000,00
Som Mano	MALUKU 2.0	Den Haag	10.000,00
Sudiono Tonya & Mikki Sindhunata	Terug naar ons eigen land	Amsterdam / Den Haag	10.000,00
Venrooy Isolde	botram	Burgh-Haamstede	8.000,00
Verschoor Roy	Kinderboek - De Wonderlijke Specerijenreis	Landelijk	10.000,00
Vorstenbos Melanie van	Siapa Bikin?!	Online	10.000,00
Wigard Cultureel Erfgoed	Eén gemeente, veel culturen, meer gesprekken	Brummen	10.000,00

PARTICULIEREN
AANVRAGER

PROJECT TITEL

PLAATS

TOEGEKEND BEDRAG IN €

Ancum Angelique van	Dialoogtafel Indo2roots Café	Amersfoort	1.000,00
Biloro Monique	Lain Sayang Lain, lain bantu lain (Omdat ik liefheb)	Landelijk	5.000,00
Borghouts Rens	Selamatan Festival Reeuwijk	Reeuwijk	5.000,00
Carli Claudia	Colonial Voices - schrijfcursus	Amsterdam	695,00
Errelen Tommy van	Erfgoed Medan goes JAVA	Amsterdam	2.800,00
Iersel Michelle Van	Fragmenten van immaterieel Erfgoed	Haarlem	5.000,00
IJsendoorn Janey	Indorock lezing en dansavond	Amstelveen	1.000,00
Kemperman Babs	Activiteit over Indisch immaterieel erfgoed	Bergen op Zoom	2.000,00
Lai Michelle	Tujuh Pintu (de zeven poorten)	Eindhoven	5.000,00
Noija Jack	Bikin dan bermain Toto Buang	Assen, Landelijk	5.000,00
Poel Kirsten van der en Ada Byrnes	Selamatan Utrecht	Utrecht	400,00
Puy Mehdi du	Indo City Safari	Breda	5.000,00
Regensburg Mira	Javaanse Dansgroep Kuwung Kuwung II	Leiden	5.000,00
Riel Peter Van	De Indische Podcast	Online	5.000,00
Sterk Corrie	Knillennium	Arnhem	1.500,00
Tuparia Augustinus & Lien Siwalette	Cursus Molukse Massage Urut Isiwa	Assen, Landelijk	5.000,00
Wall Roland van de & Roeland Elias	Podcastserie leven Hans en Constant van de Wall	Online	2.720,00
Amukwamam Ezimar	10e Editie Tenggara Cup	Nistelrode	5.000,00
Bruggenkamp Chris	Arnhem en Indië	Arnhem, landelijk	5.000,00
Doorenbosch Maura	De magische toko van Ayu's opa	Landelijk	5.000,00
Duinen Constance van	Aduh Aduk	Rotterdam	5.000,00
Fanoembi Noah	Cursus Tanimbarese taal	Cuijk, Nistelrode, Twello	1.300,00
Have Tom van der	Nenek. Alle recepten van oma.	Online	5.000,00
Lieuw Palmyra	Dyaran Kepan: wat (w)eeet je ervan?	Amsterdam	5.000,00
Lopulalan Ruben	Art Corner Pasar Malam Leerdam	Leerdam	5.000,00
Lourens-Plomp Mayella	Dialoogproject Maluku Connect	Rotterdam, Amsterdam, Utrecht	5.000,00
Mahulette Gayle	We are All Stars on tour	Ede, Wageningen, Tiel, e.a.	2.500,00
Mahulette Stella	Optreden ontwikkeling dansgroep Bunga Cengkeh	Middelburg	4.200,00
Michael Westhoeve	Masa Lalu Kita	Spijkernisse	5.000,00
Oostende Andrea van 't	Tempo Doeloe	Almelo	5.000,00
Pattij Cecile	Dialoogproject Éne Walè	Rotterdam	1.750,00
Pattiwael Rafael	Kapata	Rotterdam	5.000,00
Sabajo Rayvano	Inspiratie- en motivatiepodcast voor jongeren	Online	5.000,00
Schatz Inez	Prully's Poppenhuis	Den Haag, Landelijk	5.000,00
Siwabessy-Stoffels Aça	Padede (Huilebalk)	Landelijk	5.000,00
Taihuttu Vera	Dialoogproject Suda Makan? Heb je al gegeten?	Amsterdam	5.000,00
Tan Agatha	smaakavontuur door Indonesië: een kinderboek	Landelijk	5.000,00
Waccary Ria	ERIE, recepten voor het leven	Enschede, Zwolle e.a.	5.000,00
Wesdorp Carline & Meggie van Dooren	Adopting Narratives	Amsterdam	5.000,00
Wljsheijer Martha	Het senang gevoel beleven	Breukelen	1.650,00

Het geluid van de totobuang

Met familie en vrienden nasi kuning eten op feest- en verjaardagen

De Indische muzieklanken

De familiekris in doeken en kruiden

Pencak Silat en alle rituelen/ceremonies om de lichaam en geest te onderhouden

Iedereen is te allen tijde welkom

Met je familie blijven lachen om de stoere verhalen die wél verteld werden

Traditionele Molukse dans, Molukse gerechten, maken van een tifa

Het doorgeven van familie verhalen

Kumpulan met neven en nichten

Ceremonies met eet- en drinkrituelen

Het dagen van tevoren bereiden van de gerechten, liefst met krontjongmuziek op achtergrond

Bakjes eten meegeven aan naar huis gaande gasten

Molukse orale vertellingen

Ambachtelijke textiele werkvormen

Dongeng Kancil

Verhalen over Molukse wijken in Gelderland

IndoRock

Streektaalen en dialecten

De selamatan op de veertigste dag na het overlijden van een dierbare

Welk ritueel wil jij bewaren?"

Bij de lancering van Houd je erfgoed levend vroeg Vfonds de gemeenschappen welk erfgoed zij wilden bewaren. Een selectie van de antwoorden:

Potjo Potjo

De dictie van mijn tantes

Naar verhalen, moppen en liedjes luisteren in het "Petjoh"

Het geluid van de Tahuri

Yellow Fever, Tonya Sudiono en Mikki Sindhunata

Bedankt!

Deze publicatie verschijnt bij de afronding van het programma 'Houd je erfgoed levend'. Dit programma liep van 1 december 2022 tot en met december 2024 en diende om het immaterieel erfgoed van de Indische, Molukse, Papua en Peranakan gemeenschappen in Nederland zichtbaar te maken, te versterken, te vernieuwen en door te geven aan toekomstige generaties. Het programma werd gefinancierd door het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport in het kader van de Collectieve Erkenning Indische en Molukse gemeenschappen. De regeling werd uitgevoerd door Vfonds, ondersteund door verschillende externe partijen en experts. Vfonds is alle betrokkenen zeer dankbaar voor hun bijdrage aan de totstandkoming van dit bijzondere programma.

Colofon

Titel: Houd je erfgoed levend. Indisch, Moluks, Papua en Peranakan immaterieel erfgoed in Nederland

Uitgever: Stichting Nationaal Fonds Voor Vrede, Vrijheid en Veteranen

Samenstelling en redactie: Dunja Colman

Vormgeving: Ben Peters, De Hondsdagen & Bea Oostenenk, Atelier Oost

Drukwerk: Libertas Pascal Utrecht

Met medewerking van:

Bodil Anaïs, Liang de Beer, Hank van Bosstraten, Oscar Ekkelboom, Anna Elffers, Kevin Felter, Bert Jippes, Liane van der Linden, Christine Nanlohy, Wietske van Oostveen, Pieter van Rooij, Marieke van Schijndel, Cleo Tjitrodipo, Dave Smit, Ingrid van der Hoeven, Merel Verbugt en alle aanvragers van ondersteunde projecten uit de regeling Houd je erfgoed Levend.

ISBN 9789090392868

Copyright 2024 Stichting Nationaal Fonds voor Vrede, Vrijheid en Veteranen

Deze uitgave is mede mogelijk gemaakt door het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Vfonds heeft haar best gedaan alle rechthebbenden van het fotomateriaal in deze publicatie te achterhalen en betrokkenen en hun bijdragen nauwkeurig weer te geven.

In het programma *Houd je erfgoed levend* staat het immaterieel erfgoed van de Indische, Molukse, Papua en Peranakan gemeenschappen in Nederland centraal. Van december 2022 tot juni 2024 bood het programma financiering aan projecten die dit erfgoed zichtbaar maken en vernieuwen. Deze publicatie laat zien hoe creatieve makers het erfgoed levend houden via tentoonstellingen, muziek, dans, film, ambacht en culinaire vernieuwing. *Houd je erfgoed levend* is mogelijk gemaakt door het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport en uitgevoerd door Vfonds.

Ministerie van Volksgezondheid,
Welzijn en Sport